

Mr. sc. Ivica Benić

Dubrovnik

E-mail: ivobenic@gmail.com

ANALIZA NAJPOZNATIJIH KRUZING DESTINACIJA U SVIJETU

UDK / UDC: 796.5/656.66(917:914)

JEL klasifikacija / JEL classification: L83

Pregledni rad / Review

Primljeno / Received: 6. travnja 2009. / April 6, 2009

Prihvaćeno za tisak / Accepted for publishing: 15. prosinca 2009. / December 15, 2009

Sažetak

Geografske podjele kruzingskih destinacija pokazuju rasprostranjenost kruzingskog turizma u svijetu. Njihovom komparacijom u ovom se radu ističu osnovne karakteristike pojedinih geografskih cjelina kao kruzingskih destinacija, te njihov razvoj i položaj u odnosu prema ostalim takvim destinacijama. Analiziraju se glavne luke na temelju pokazatelja putničkoga prometa te različitih ulaganja u lučku infrastrukturu kao odraza trenda razvoja ove vrste turizma u svijetu. Posebice se istražuje domicil putnika na kruzingskim putovanjima kao dio kretanja potražnje na pojedinim svjetskim tržištima uz ponudu brodova najznačajnijih kompanija na različitim kruzingskim destinacijama.

Ključne riječi: geografska podjela, kruzingski turizam, kruzingska destinacija, turist.

UVOD

Destinacija kao širi pojam tijesno je povezana sa zaposlenošću flote pojedine brodske kompanije. Predstavlja područje s različitim prirodnim bogatstvima, oblicima ili privlačnostima što se nude turistima. Važnost geografskog položaja promatra se tako da putnici često odabiru krstarenje prema itineraru, a ne prema brodu ili kruzingskoj kompaniji.

Geografskom segmentacijom tržište se dijeli na različite područne jedinice, nacije, regije. Sukladno današnjim trendovima kruzingskog i njegovim intenziviranjem u ostalim regijama svijeta uz Sjevernu Ameriku, geografske raznolikosti postaju sve važnije. Glavne kruzingske destinacije u svijetu u 2009. su Karibi, Sredozemlje, Sjeverna Europa, Azija - Pacifik, Aljaska, Južna Amerika.

Iako se 77% svjetskih kapaciteta kruzera nalazi u toplim i sunčanim predjelima, ostala područja nisu manje bitna. U ovom radu biti će istražene i analizirane sve najvažnije svjetske kruzinge - destinacije i najvažnije luke, zatim kretanje broja putnika za pojedinu destinaciju, ulaganje u infrasatrukturu luka, te domicil putnika na kruzinge-putovanjima, kao dio kretanja potražnje na pojedinim tržištima krstarenja, i ponuda brodova najpoznatijih kruzinge-kompanija na različitim destinacijama.

U zaključku će se dati temeljne spoznaje do kojih se došlo komparativnom analizom destinacija i neka osnovna obilježja kruzinge-turizma u svijetu.

1. O GEOGRAFSKOJ PODJELI KRUZING-DESTINACIJA

Poznata je činjenica još od 1930-ih da za većinu putnika brodovi za krstarenje čine destinaciju, a ne luke pristajanja.¹ Bez obzira na tu percepciju, brodovi za krstarenje ne mogu bez luka pristajanja jer one čine sastavnice itinerara. Važnost geografskog položaja promatra se tako da putnici često odabiru krstarenje prema itineraru, a ne prema brodu ili kruzinge-kompaniji.² Određene destinacije najpristupačnije je posjetiti u okviru krstarenja, kao grčke otoke, Indoneziju i Karibe, a također i neke nerazvijene zemlje jer brod pruža sigurnost u svakom pogledu.

Uz geografsku podjelu destinacija krstarenja ide i klimatski čimbenik, koji ima odlučujuću ulogu u određivanju rasporeda itinerara. To također uzrokuje repozicioniranje brodova s jedne destinaciju na drugu.³ Sve se podređuje udobnosti i sigurnosti putnika pa brodovi obično izbjegavaju područja gdje se pojavljuju teži vremenski uvjeti zbog geografskih, klimatskih i sezonskih promjena.⁴ Područja i mora između sjeverne i južne obratnice, poznata i kao tropska zona, pogodna su za kruzinge-turizam tijekom cijele godine. To su područja: Kariba, Srednje Amerike, veći dio Južne Amerike, veći dio Afrike i jugoistok Azije. Tropske zone uz karakterističnu toplinu kriju svoje zamke u obliku ciklona, u različitim dijelovima svijeta različito nazvanih, pa tako u zapadnom Pacifiku - tajfuni, Atlantiku i istočnom Pacifiku - hurikani, Australiji – *wily-wily*, Indijskom oceanu - cikloni, Filipinima – *baguios*.⁵ Klimatski uvjeti utječu da neka područja nisu pogodna za krstarenja u zimskim mjesecima, ranom proljeću i u kasnoj jeseni. To su zapadna obala Sjeverne Amerike, Aljaska, Bermudi, istočna obala Sjeverne Amerike, jug Južne Amerike, Sredozemlje, sjeverna Europa, Baltičko more,

¹ N. Douglas and N. Douglas, (2004), *The Cruise Experience: Global and regional issues in cruising*, Pearson Education Australia, Frenchs Forest, str. 72., 95.

² M. Mancini (2004), *Cruising: A Guide To The Cruise Line Industry*, Second Edition, Delmar Thompson Learning, Los Angeles, str. 94.

³ R. K. Dowling (2006), *Cruise Ship Tourism*, CAB International, Cambridge, str. 9.

⁴ R. Burton, (1995), *Travel Geography* (Second ed.), Pitman, London, str. 1. – 60.

⁵ Rees, R. (1992), *Mitchell Beazley's family encyclopedia of nature*, Mitchell Beazley, London, a prema Gibson, P. (2006.), *ibid.*, str. 44.

Daleki istok, južna Australija i Novi Zeland.⁶ Klimatskim se uvjetima pridaje velika važnost jer su brodovi za krstarenja najvećim dijelom građeni za mirnije uvjete, te kao plutajući hoteli trebaju pružiti potpunu udobnost u svim uvjetima. Po osnovnoj geografskoj podjeli 57 posto tržišnog udjela pripada Sjevernoj i Srednjoj Americi, 24 posto Europi, 16 posto ostalom dijelu svijeta i tri posto odnosi se na brodove bez angažmana.⁷ Detaljnija podjela pojedinih udjela kruzinge-destinacija sadržana je u godišnjim izvještajima CLIA-e (*Cruise Line International Association*).⁸ Promatraju li se udjeli tržišta pojedinih regija kruzinge prema kapacitetu brodova u njima, i dalje znatno prednjače Karibi, dok sredozemna regija opravdano zauzima drugo mjesto (tablica 1.). Kapacitet svjetske flote kruzera će bit blizu 17 milijuna putnika u 2009.⁹

Sukladno današnjim trendovima kruzinge i njegovu intenziviranju u ostalim regijama svijeta uz Sjevernu Ameriku, geografske raznolikosti postaju sve bitnije.

Tablica 1.
Glavne kruzinge destinacije (2009.) u svijetu prema rasporedu svjetske flote kruzera

Pozicija	Destinacija	Udio (%)
1.	Karibi	40,5
2.	Sredozemlje	21,5
3.	Meksiko	6,4
3.	Sjeverna Europa	6,4
5.	Azija/Pacifik	6,0
6.	Aljaska	5,7
7.	Južna Amerika	2,7
8.	ostali	10,8
	ukupno	100

Izvor: *Cruise industry News, Quarterly: Spring 2009., str. 38.*

⁶ Ban, I. (1998), Svjetsko tržište pomorskih krstarenja (II), Ekonomska misao i praksa, Dubrovnik, God. 7., br.1., str. 47.

⁷ Dowling, R. K. (2006), *ibid.*; Charlier, J. J. and McCalla, R. (2005), A Geographical Overview of the World Cruise Market and its Seasonal Complementarities, Vol. 1., No. 2, str. 18.- 30.B

⁸ CLIA predstavlja 19 kruzinge-kompanija: American Cruise Line, Carnival Cruise Lines, Celebrity Cruises, Costa Cruises, Crystal Cruises, Cunard Line, Disney Cruise Line, Holland America Line, MSC Cruises USA, Norwegian Coastal Voyages, Norwegian Cruise Lines, Oceania Cruises, Orient Cruises, Princess Cruises, Regent Seven Seas Cruise Line, Royal Caribbean International, Seabourn Cruise Line, Siversea Cruises, Windstar Cruises.

⁹ Cruise Industry News, Quarterly: Spring 2009, Demand and Revenues, str. 38.

Iz detaljnoga opisa pojedinih regija u promatranom razdoblju od 22 godine zapaža se tendencija rasta (tablica 2.). Osobito povećanje nastupa početkom ovoga stoljeća, kada se počinju graditi brodovi s više od 100.000 BT (2.500 putnika), što se reflektira na ukupne kapacitete brodogradnog prostora.

Tablica 2.
Kruzing-destinacije i njihovi odnosi prema omjeru postelje/dani (1987. – 2008.)

Destinacija	1987.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
	Ukupno Postelje/ dani	Ukupno Postelje/ dani	Ukupno Postelje/ dani	Ukupno Postelje/ dani	Ukupno Postelje/ dani	Ukupno Postelje/ dani	Ukupno Postelje/ dani	Ukupno Postelje/ dani	Ukupno Postelje/ dani
Karibi	8.828.791	21.833.347	26.741.052	28.999.049	31.210.605	31.450.239	31.956.041	32.162.000	30.786.000
Mediteran	841.051	7.546.816	6.497.444	8.153.251	9.704.398	9.734.348	10.504.243	14.748.000	16.271.000
Aljaska	1.715.197	4.698.538	5.052.907	5.265.159	5.913.967	6417134	6.356.226	6.927.000	6.968.000
Bahami	1.922.836	4.698.724	2.876.295	3.305.636	3.656.705	4397472	6.072.858	4.634.000	3.477.000
Trans kanal	970.191	2.396424	2.092.723	2.783.975	2.930.528	2718752	2.803.538	2.633.000	2.679.000
Meksiko zapad	1.131.462	1.166.756	3.386.475	3.390.768	4.827.262	5759636	5.214.600	5.948.000	6.451.000
Europa	357.516	4.837.375	6.922.608	7.721.741	7.560.171	5.522.005	6.799.517	6.798.000	7.592.000
Bermuda	1.141.121	1.269.952	1.226.806	1.476.443	1.324.690	1.329.274	1.388.138	1.285.000	1.266.000
Transatlantik	339.388	1.129.669	1.005.665	1.145.651	1.425.596	1.747.363	1.467.492	2.209.000	2.330.000
Havaji	602.728	1.557.438	1.903.302	1.953.200	2.629.458	2.907.444	2.885.034	3.826.000	3.031.000
Južni Pacifik	352.983	1.158.044	835.464	109.056	683.506	657382	1.448.906	1.013.000	1.986.000
Jugoistočna Azija	272.592	429.550	346.196	123.350	20.372	58.120	610.556	431.000	527.000
Afrika	0	401.011	259.962	188.964	17.640	67.624	42.688	25.000	137.000
Kanada/Nova Engleska	283.714	1.138.975	1.150.950	1.105.274	1.488.585	1.174.160	1.233..276	1.627.000	1.911.000
Daleki istok (Orijent)	465.608	215.022	360.022	219.358	403.538	644.148	127.208	923.000	527.000
Mississippi	231.392	403.956	0	0	0	0	0	169.000	137.000
World	0	613.046	582.314	375.384	462.934	460.670	339.827	804.000	1.063.000
Američka zapadna obala	64.444	1.944.752	216.338	376.709	643.792	433.436	161.486	229.000	225.000
Neklasificirano	0	239.774	233.258	290.163	989750	60.544	195.572	158.000	449.000
Indijski ocean	0	227.483	93.708	23.148	10.544	38.440	10.176	70.000	229.000
Južna Amerika	620.396	1.422.755	1.394.808	1.653.535	1.088.569	1.417.357	1.446.298	2.129.000	2.675.000
Transpacifik	17.904	67.120	143.020	78.930	11.600	50.184	98.856	323.000	389.000
Američka istočna obala	132.794	80.312	147.422	837.540	60.072	34.056	80.951	153.000	83.000
Antartika	0	48.517	73.176	108.598	219.296	151.168	197.006	260.000	285.000
Krstarenja za zabavu	85.336	56.010	43.296	10.635	14.888	0	14.462	193.000	63.000
Ukupno	20.376.994	59.581.366	63.585.211	70.685.517	77.298.466	77.230.956	81.454.355	89.707.000	91.990.000

Napomena: Sadašnja klasifikacija destinacija je ustanovljena 1994. Prije 1985. Bermudsko otočje bilo je uključeno u Bahame/Karibe: Mississippi i Istočna obala, nisu objavljivani. Prije 1992. Indijski ocean i Afrika bili su dio neklasificiranih podataka. Također, 1993. Meksiko - zapad je promijenjeno u Zapadne Karibe.

Izvor: CLIA Brochur Destination Analysis,

<http://www.cruising.org/press/overview%202006/37.cfm>

<http://www.cruising.org/press/overview%202008.cfm>

2. SJEVERNA AMERIKA

Veliko područje Sjeverne Amerike može se podijeliti na pet destinacija: Karibe, Aljasku, sjeveroistočnu Ameriku, pacifičku obalu Meksika i rijeku Mississippi.¹⁰ Sjeverna Amerika najveće je tržište kruzinga u svijetu. Od vrhunskih pet kruzing destinacija u svijetu čak su tri na Floridi, i to Miami (1.), Port Everglades (2.), te Port Canaveral (4.).¹¹ Najuglednije kompanije imaju sjedište na Floridi, dakle u Sjevernoj Americi, pa prema tome nije ni upitan podatak da dvije trećine putnika svjetskog kruzinga dolazi iz Sjeverne Amerike.¹² U brojkama za 2007. to je 10,6 milijuna putnika, a očekivanja su da taj iznos dosegne 14 milijuna do 2011. Na kraju 2008. kapacitet se povećao i iznosio je 10,9 milijuna putnika, dok je početkom 2009. kapacitet povećan za 660.700 putnika. Od ukupne populacije Sjeverne Amerike njih 18 posto bilo je na kruzingu. U 2007. ostvaren je prihod od 19 milijarda američkih dolara, to jest 32 milijarde dolara doprinosa američkoj ekonomiji. Prema podacima iz 2007., sjevernoameričke destinacije imaju 32 iskrcajne luke, koje omogućuju 75 postotnom broju američkih putnika da udaljenost od kuće i do kuće mogu prevaliti automobilom.¹³

2.1. Karibi

Karibi privlače više putnika nego bilo koja kruzing-destinacija u svijetu. Zanimanje putnika sa sjevernoameričkog područja za Karibe je velik zbog njihove blizine. Poglavitito izraženo je to nakon 11. rujna 2001. kako bi bili što bliže kući jer se na taj način osjećaju sigurnije.¹⁴ To područje s više od 7.000 otoka može se podijeliti na Istočne, Zapadne i Južne Karibe, prema čemu se formiraju i itinerari. Bahami i Bermudsko otočje su geografski izvan tog područja, ali su uključeni u karipske itinerare.

U istočne karipske itinerare uključuju se: Američki djevičanski otoci, Britanski djevičanski otoci, Sveti Martin, Antigva, Guadeloupe i Martinik, Dominika, Sv. Lucija, Sv. Vincent, Grenada, Sv. Kitts. Polazne luke za itinerare su: Miami, Port Everglades, ili San Juan (Puerto Rico). Zapadni karipski itinerari imaju polazne luke: Houston, Galveston i New Orleans. Obično uključuju: Cancun, Cosumel, Kajmanske otoke, Jamajku, Haiti, Kubu i Dominikansku Republiku. Ponekad se spominju i Tampico, Veracruz, Turks i Kaiko otoci, Key West na Floridi, te luke Središnje Amerike, kao Puerto Limon, Belize City, Otok Roatan.¹⁵ Južni Karibi, kao najmanje posjećena destinacija Kariba, ima polazne luke: Puerto Rico, Bridgetown (Barbados) i Aruba. Luke ticanja tih itinerara su:

¹⁰ M. Mancini (2004), o.c., str. 94.

¹¹ P. Wild, & J. Dearing (2004a.), Caribbean stronghold, Lloyd's cruise International, (69), str. 27. – 38.

¹² Global Information, Inc (February 2007), Cruises, U.S., Report

¹³ FCCA (Florida- Caribbean Cruise Association), Cruise Industry Overview – 2007, Pembroke Pines, str.3., <http://www.f-cca.com>

¹⁴ P. Wild & J. Dearing (2005), High achievers, Lloyd's cruise International, str. 19. – 28.

¹⁵ M. Mancini (2004), ibid., str. 103.

ABC otoci (Aruba, Bonaire, Curacao), Trinidad i Barbados. Također ponekad uključuju luke sjevernog dijela Južne Amerike: Cartagenu (Kolumbija), La Guariu (Venecuela). Bahami kao poseban itinerar obično polazi iz južnofloridskih luka Miami, Ft Lauderdale, Port Everglades i Port Canaverala. Najvažnije luke ticanja su Nassau i Freeport.

Neke kruzring-kompanije posjeduju privatne otoke pa ih uključuju u svoje itinerare po Karibima. Tako je kompanija NCL već 1977. kupila otok Great Stirrup Cay, a poslije i ostale kompanije, kao Disney Cruise Line (Castaway Cay), Royal Caribbean (Coco Cay), Holland America (Half Moon Cay), Princess Cruises (Princess Cay).¹⁶ Prednosti vlasništva ogledaju se u prihodima povezanim sa svim sadržajima na otoku, te nepotrebnost plaćanja lučkih pristojba koje se inače vežu za luke ticanja, a mogu biti znatan trošak ako se uzme da mogu biti od 1 USD (Dominikanska Republika), pa 13,25 USD u Porto Ricu, sve do 60 USD (Bermudsko otočje). Obično se kreću između 3 i 7 USD.¹⁷ Tako za jedan brod kao što je npr. Diamond Princess, s 2.500 putnika, ukupna pristojba može biti od 2.500 pa sve do 150.000 USD.

Mnogo je pokazatelja što idu u prilog tome da se karijski itinerari smatraju vodećima u svijetu. Statistički izraženo, na tu destinaciju odnosi se 46,6 posto ukupnoga svjetskog kapaciteta brodova u 2007. Koliko je ekonomski učinak važan, ogleda se i u otvaranju radnih mjesta u Karibima, što se mjeri u zabilježenom broju od 41.500 radnih mjesta, ili 600 milijuna. USD vrijednosti u plaćama u 2007. Zadovoljstvo putnika izraženo je srednjom vrijednošću od 7,2 (na bodovnoj ljestvici 10 je najviša ocjenu, a 1 najmanja) odražava veliko zadovoljstvo putnika na karijskim itinerarima.¹⁸

Najveći dio putnika s kruzera, čak njih 90 posto, na Karibe dođe sjevernoameričkom flotom, koja je članica FCCA udruge.¹⁹ Prema tome i vodeće kruzring-kompanije na Karibima su Carnival i Royal Caribbean (tablica 3.).

¹⁶ D. Ward (2004), *Ocean Cruising & Cruise Ships 2004.*, Berlitz, London, str. 35.

¹⁷ Tourism related taxes (2006), National Tourism Offices and as Caribbean Gold Book, <http://www.onecaribbean.org/information/documentdownload.php?rowid=4088>

¹⁸ FCCA (Florida-Caribbean Cruise Association), Cruise Industry Overview – 2007, str. 7. <http://www.f-cca.com>

¹⁹ K. A. Atherley (2003), Cruise Industry – Related Challenges Facing Caribbean Destinations, Document, Barbados port Authority, str. 4., FCCA (Florida-Caribbean Cruise Association) – udruga kruzring-kompanija osnovana 1972., a okuplja 12 članica, Floride, Kariba i Latinske Amerike. Unapređuje odnos između kruzring-kompanija i destinacija.

Tablica 3.

Vodeće kruzinge-kompanije na Karibima 2006. (kapaciteti)

Kompanija	Brodovi	Kapacitet	Udio (%)
Carnival	18	2.453.427	36,6
Royal Caribbean	18	1.971.616	29,4
Princess	9	521.310	7,8
NCL	6	360.226	5,4
Disney	2	264.250	3,9
HAL	10	232.156	3,5
Imperial Maj	1	212.400	3,2
Celebrity	6	163.546	2,4
Costa	4	148.880	2,2
AIDA	2	49.530	0,7
P&O	2	45.066	0,7
MSC	3	44.590	0,7
Pullmantur	1	44.000	0,7
Ocean Vill	1	38.880	0,6
Cunard	1	25.200	0,4
Windjammer	5	19.470	0,3
Ostale 23	37	107.028	1,5
Ukupno	126	6.701.575	100
Promjena u odnosu prema 2005. (%)	-1	4	

Napomena: Tablica uključuje parcijalno i tranzit kroz Panamski kanal u kategoriju Kariba

Izvor: *Cruise Industry News (Spring 2006), Caribbean Capacity, New York, str. 72.*

Svjetska flota kruzera svojim će kapacitetom u 2009. moći zadovoljiti potrebe 17 milijuna putnika. Promatraju li se kapaciteti vodećih svjetskih kompanija u 2009. na Karibima (tablica 4.), razvidno je da i dalje Karibi prednjače pred ostalim destinacijama.

Tablica 4.

Kapaciteti - udjeli vodećih kruzning-kompanija 2009. na Karibima

Kompanija	Brodovi (ukupno)	Kapacitet postelja (ukupno)	Udio na Karibima (%)
Carnival	23	56.504	78
Royal Caribbean	22	58.762	60
Princess	17	37.220	31
Costa	14	28.525	64
NCL	11	21.308	42

Izvor: [http:// www. cruising org./Press/overview](http://www.cruising.org/Press/overview) 2008/ str. 8 – 10., vlastiti obračun uz Cruise Industry News, Quarterly: Spring 2009., Demand and Revenues, str. 38.

Promjene na tržištu kapaciteta brodova prate i dolasci putnika u karipske luke. Usporedimo li 2006. i 2007., razvidan je porast u najvećem dijelu karipskih luka (tablica 5.).

Ekspanzija se nastavlja i u 2009. i 2010. Tako Barbados očekuje 800.000 putnika i više od 450 ticanja brodova, što je blizu 50 postotnog povećanja u usporedbi s na 2007.

Sličan je primjer i Dominikanska Republika, koja je u 2008. imala 500.000 putnika, ili 46 postotno povećanje prema 2007. Grenada očekuje 302.562 putnika u 2009., ili 48 posto više, a Sv. Martin 1.345.000 putnika u 2008., ili 65 postoviše nego u 2007.²⁰

²⁰ Cruise Industry News Quarterly: Spring 2009, Destination: Caribbean, str. 88.

Tablica 5.

Dolasci putnika s kruzera u karipske luke za razdoblje 2006. i 2007.

Destinacija	Raspored dolazaka	2006.	2007.	Promjena-% (2007./2006.)
Anguilla	siječanj - travanj	4.113	4.324	5,1
Antigva i Barbuda	siječanj - rujan	304.569	475.412	56,1
Aruba	siječanj - kolovoz	362.554	299.783	-17,3
Bahami	siječanj - srpanj	1.883.750	1.778.099	-5,6
Barbados	siječanj - listopad	383.955	432.948	12,8
Belize	siječanj - rujan	461.106	460.927	0,0
Bermudsko otočje	siječanj - studeni	335.573	354.024	5,5
Britanski djevičanski otoci	siječanj - svibanj	264.702	311.368	17,6
Kajmanski otoci	siječanj - listopad	1.559.516	1.453.129	-6,8
Cozumel (Meksiko)	siječanj - ožujak	668.513	874.074	30,7
Curacao	siječanj - lipanj	174.527	204.326	17,1
Dominika	siječanj - rujan	253.814	237.857	-6,3
Dominikanska Republika	siječanj - lipanj	205.190	233.613	13,9
Grenada	siječanj - kolovoz	140.287	174.578	24,4
Jamajka	siječanj - rujan	950.329	898.444	-5,5
Martinik	siječanj - kolovoz	56.922	46.781	-17,8
Montserrat	siječanj - ožujak	-	102	-
Puerto Rico	siječanj - lipanj	748.455	786.543	5,1
Sv. Lucija	siječanj - rujan	249.558	405.444	62,5
Sv. Martin	siječanj - srpanj	869.866	880.246	1,2
Sv. Vincent i Grenadini	siječanj-kolovoz	63.692	105.679	65,9
Trinidad i Tobago	siječanj-travanj	62.897	58.684	-6,7
Američki djevičanski otoci	siječanj - studeni	1.681.793	1.681.224	0,0

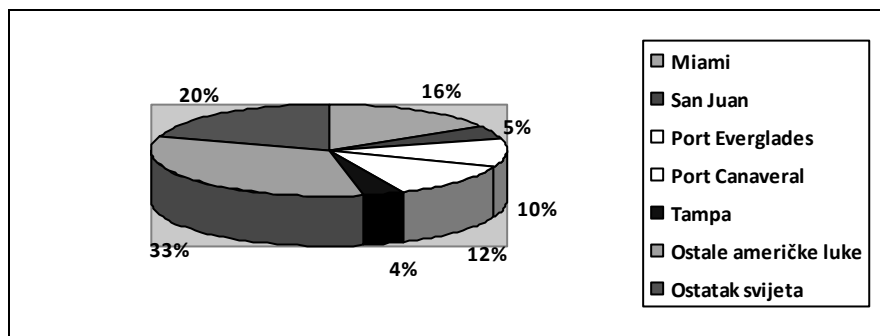
Izvor: Caribbean Tourist Organization (January 2008), Latest statistics 2007, str. 6., www.onecaribbean.org

U 2006. zabilježeno je 6,7 milijuna putnika (125 brodova) odnosno pet posto više u odnosu na 2005. kada je broj putnika iznosio 6,5 milijuna. To je činilo 53 posto svjetskog kapaciteta putnika za 2006. Neznatan porast broja

putnika bilježi se i u 2007., pa broj od 6,8 milijuna putnika i 129 brodova nije neki veći iskorak.²¹

Svakako se može zaključiti da je proporcionalno porastu brodske flote u proteklih 30 godina vidljiv i rast broja putnika te razvoj ove regije. Dok je u proteklih deset godina kruzing-industrija bilježila razvoj od 107 posto²², promet u Port Evergladeu porastao je za 228 posto, s 3,6 milijuna putnika u 2007.²³ Miami, kao najveća luka ove regije, izgradnjom tunela poradi poboljšanja prometa povećat će kapacitet putnika s 3,7 milijuna iz 2006. na pet milijuna u 2013. Port Canaveral, sa šest putničkih terminala, povećao je prihod s 44,6 milijuna USD u 2005. na 51 milijun USD u 2006.²⁴ Uspješne luke Floride pokretači su razvoja kruzing-turizma na Karibima, a time i u Sjevernoj Americi i svijetu (slika 1.). Ulažući u infrastrukturu olakšavaju promet putnika i pomažu boljoj afirmaciji. Udio od 47 posto ukupnoga svjetskog iskrcaja putnika (tablica 6.) pokazatelj je te najbolje svjetske destinacije.

U 2007. ne dolazi do većih promjena u raspodjeli iskrcaja putnika, osim što veći udjel dobivaju ostale američke luke, kao što su Los Angeles, San Diego, Long Beach, New York, te kanadske luke (Vancouver) (slika 2.).

Izvor: U.S.CLIA Economic Study (2006.), Port Authorities, MARAD and Business Research and Economic Advisor (BREA), str. 15.

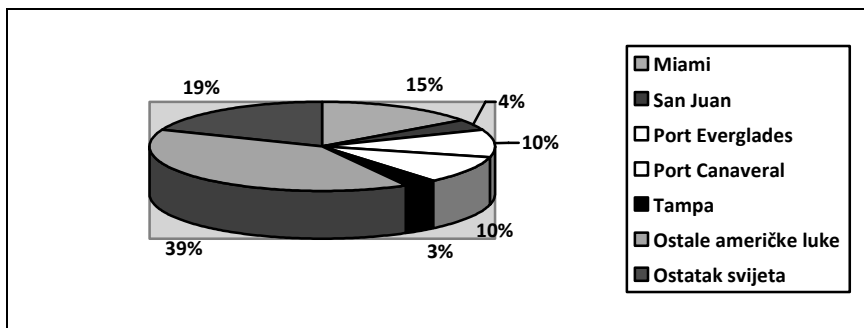
Slika 1. Glavne luke iskrcaja putnika na Karibima – usporedba s ostalim američkim lukama i svijetom (2006.)

²¹ Cruise Industry News (Spring 2007), Caribbean: Driving Business, New York, str. 27.

²² Cruise Industry News (Winter 2006/2007), North American ports: Florida drives expansion, New York, str. 66. i 68.

²³ Port Everglades (2005), For travel professionals, <http://www.sunny.org/travelagents/index.cfm>

²⁴ Port Canaveral (2005), Cruising from Port Canaveral, <http://www.portcanaveral.org>

Izvor: U.S.CLIA Economic Study (2007.), Port Authorities, MARAD and Business Research and Economic Advisor (BREA), str. 14.

Slika 2. Glavne luke iskrcanja putnika na Karibima – usporedba s ostalim američkim lukama i svijetom (2007.)

Tablica 6.
Američke luke iskrcanja (broj putnika) – vezane uz karipske itinerare (2004. - 2007.)

Luka (područje)	Broj iskrcanih putnika				Promjena (%)			
	2004.	2005.	2006.	2007.	2004./2003.	2005./2004.	2006./2005.	2007./2006.
Florida	4.791.000	4.875.000	4.994.000	4.977.000	2,2	1,8	2,4	-0,3
Miami	1.749.000	1.803.000	1.866.000	1.893.000	-11,6	3,1	3,5	1,4
Port Everglades	1.324.000	1.283.000	1.145.000	1.289.000	9,2	-3,1	-10,8	12,6
Port Canaveral	1.220.000	1.234.000	1.396.000	1.298.000	12,0	1,1	13,1	-7,0
Tampa	385.000	408.000	457.000	367.000	-5,9	6,0	12,0	-19,7
Jacksonville	113.000	147.000	130.000	130.000	-	30,1	-11,6	0,0
Galveston	435.000	531.000	617.000	523.000	15,4	22,1	16,2	-15,2
New Orleans	327.000	308.000	72.000	28.000	13,5	-5,8	-76,6	258,3
Houston	83.000	99.000	53.000	27.000	453,3	19,3	-46,5	-49,1
San Juan	450.000	581.000	555.000	534.000	38,5	29,1	-4,5	-3,8
Sjeverna Amerika	9.004.000	9.648.000	9.979.000	10.195.000	13,7	7,2	3,4	2,2
Ostatak svijeta	1.846.000	1.852.000	2.021.000	2.367.000	3,4	0,3	9,1	17,1
Ukupno	10.850.000	11.500.000	12.000.000	12.562.000	10,4	6,0	4,3	4,7

Izvor: U.S.CLIA Economic Study (2006.), *ibid.*, str. 15.,
<http://www.cruising.org/press/research/U.S.CLIA.Economic.Study.2006.pdf>
 U.S.CLIA Economic Impact Study (2007.), str. 13.

2.2. Aljaska

Sezona kružnih putovanja na Aljasci ograničena je zbog vremenskih prilika, pa tako počinje tijekom svibnja i završava krajem rujna ili početkom mjeseca listopada. Zbog svojega ekološkog područja i regulacija povezanih s tim, teško da se može usporediti s nekom drugom destinacijom. Naime, postoje ograničenja emisije ispušnih plinova, poglavito u lukama te određenim područjima (primjer Seattle, Juneau). Toga su svjesne i kompanije, što se ogleda i u samoj specifikaciji brodova (turbinski pogoni s vrlo niskom emisijom ispušnih plinova) koji tuda plove. Porast cijena nafte utječe da se traže kompromisi i uporaba u jeftinijih goriva ugradnjom dizelskih motora na turbinske brodove poznate kao „clean ships“ (čisti brodovi). Specifičnost je i činjenica da su samo dvije polazne luke ovih itinerara, i to Seattle i Vancouver.

Vancouver, s 930.000 putnika u 2007. i povećanjem od 10 posto u odnosu prema 2006., bilježi očekivan rast s obzirom da su putničke pristojbe u lukama na Aljasci narasle na 50 USD po putniku (u pitanju su luke ticanja, kao Ketchikan, Juneau, Anchorage, Skagway). To je izrazito skuplje od lučkih pristojba u Vancouveru, koje se računaju u tri kategorije popusta: zlatnoj – 9,7 CAD centi, srebrnoj – 6,7 CAD centi i brončanoj – 5,7 CAD centi po BT²⁵ (npr. za brod *Serenade of the Seas*, s 90.000 BT, trošak bi iznosio oko 4.500 CAD). Pristojbe se naplaćuju samo za prvih pet ticanja. Seattle, sa 190 ticanja brodova i 781.143 putnika u 2007. uz četiri posto više od 2006., po broju je putnika odmah iza Vancouvera. U 2008. je bilo 208 ticanja brodova i 828.000 putnika. Razlog tome leži u izgradnji novog terminala za prihvat Voyager-klase brodova. Rezultat investiranja u infrastrukturu je znakovit porast iskrcaja putnika (tablica 7.) pa tako Seattle dobiva sve više na važnosti. Uz luke ticanja spomenute prije, tu su još Prince Rupert (100.000 putnika u 2007.), Sitka, Icy Strait, te Gleciar Bay.

²⁵ Cruise Industry News (Winter 2006/2007), Northwest: Double – Digit Growth, New York, str. 70.

Tablica 7.

Američke i kanadske luke ukrcaja (broj putnika) - vezane uz itinerare na Aljasci (2004. – 2007.)

Luka/ područje	Broj iskrcanih putnika				Promjena (%)			
	2004.	2005.	2006.	2007.	2004./ 2003.	2005./ 2004.	2006./ 2005.	2007./ 2006.
Kanada	454.000	455.000	423.000	477.000	-5,8	-0,2	-7,0	12,8
Vancouver	436.000	435.000	402.000	462.000	-6,0	-0,2	-7,6	14,9
Aljaska	163.000	164.000	178.000	189.000	10,9	0,6	8,5	6,2
Seattle	285.000	337.000	373.000	386.000	80,4	18,2	10,7	3,5
Sjeverna Amerika	9.004.000	9.648.000	9.979.000	10.195.000	13,7	7,2	3,4	2,2
Ostatak svijeta	1.846.000	1.852.000	2.021.000	2.367.000	3,4	0,3	9,1	17,1
Svijet ukupno	10.850.000	11.500.000	12.000.000	12.562.000	10,4	6,0	4,3	4,7

Izvor: U.S.CLIA Economic Study (2007), *ibid.*, str. 13.

Unatoč visokoj cijeni pristojba koje kompanije plaćaju na Aljasci, to se nije previše odrazilo na njihovu zastupljenost. Postoje oscilacije koje su opravdane zbog ograničene sezone itinerara i repozicije brodova (tablica 8.).

Tablica 8.

Udjeli vodećih svjetskih kompanija na Aljasci (2006.)

Kompanija	Brodovi	Postelje u putničkim kabinama	Udio postelja u putničkim kabinama u itinerarima na Aljasci (%)	Položaj itinerara Aljaske unutar pojedine kompanije (brodovi/postelje)	Promjena prema na 2005. (%)
Princess	7	258.570	20,3	2.	-2,1
NCL	3	117.000	10,8	4.	-16,9
Royal	3	107.300	3,9	4.	-5,7
Carnival	1	39.900	1,3	5.	0,0

Izvor: Cruise Industry News, (Spring 2006), Fleet deployment 2006, New York, str. 70.

Razvidno je da je kompanija Princess najzastupljenija po broju brodova i postelja te da najviše ulaže u itinerare na Aljasci. Znatno pomak za 2008. ima Carnival, s 8 posto svojih kapaciteta na Aljasci.²⁶ Destinacija će se zbog svoje jedinstvenosti zadržati u vrhu poželjnih svjetskih itinerara. To se ogleda i u velikom zanimanju sjevernoameričkog tržišta. Prema istraživanju najstarijega i najvećeg prodavača krucinga u Sjevernoj Americi – Cruising Holidaysa provedenom između 1. siječnja i 31. ožujka 2007., 82 posto bukinga su bila krstarenja od šest dana ili više. Na ljestvici najboljih krucinga od 6 do 8 dana, sedmodnevni na Aljasci s 25,98 posto zauzima prvo mjesto ispred zapadnih Kariba od 22,98 posto.²⁷

U 2009. nema znatnih pomaka glede kapaciteta brodova na Aljasci osim što Carnival ponovno izlazi iz kruga renomiranijih kompanija u tom dijelu svijeta (tablica 9.).

Tablica 9.

Kapaciteti - udjeli vodećih krucing-kompanija 2009. na Aljasci

Kompanija	Brodovi (ukupno)	Kapacitet postelja (ukupno)	Udio na Aljasci (%)
Princess	17	21.308	22
NCL	11	37.220	11
Royal Caribbean	22	58.762	4,2

Izvor: [http://www.cruising.org/Press/overview 2008/](http://www.cruising.org/Press/overview%202008/) str. 8 – 10, vlastiti obračun uz *Cruise Industry News, Quarterly: Spring 2009 Demand and Revenues*, str. 38.

2.3. Zapadna obala Sjeverne Amerike i Havaji

Kada se govori o ovoj destinaciji, ponajprije se misli na meksičku obalu (Ensenada, Acapulco, Cabo San Lucas, Mazatlan, Puerto Vallarta) kao destinaciju različitih itinerara što polaze iz Los Angelesa, Long Beacha i San Diega. To uključuje itinerare od tri, četiri ili sedam dana. Polazna luka za krucizing kroz Panamski kanal je Acapulco, kao i završna luka na krstarenju s Kariba. Često se ova destinacija spominje zajedno s Aljaskom jer neki itinerari polaze prema toj destinaciji.

Los Angeles (LA) je u 2007. imao 260 ticanja i s oko 1,1 milijuna putnika najvažnija je luka na zapadnoj obali.²⁸ Uz LA tu je i San Diego, sa 700.000 putnika u 2007. (porast prema 640.000 putnika u 2005.), koji bilježi

²⁶ Cruise Industry News, (Fall 2007), Carnival Corporation: The world is our market, New York, www.cruiseindustrynews.com

²⁷ Cruise Industry News, (Spring 2007.), Cruise Holidays (2007.) Travel Trends Survey, New York, www.cruiseindustrynews.com

²⁸ Cruise Industry News, (Winter 2007), West Coast: Rising to Occasion, New York, str. 74.

velik uspon kao bazna luka kružnih putovanja. Može se spomenuti i Long Beach kao susjedna luka Los Angelesu, u kojoj Carnival ima svoj terminal. U svakom slučaju, San Diego, Los Angeles i Long Beach čine deset posto svjetskog iskrcaja putnika (tablica 10.).

Tablica 10.
Zapadnoameričke luke ukrcaja (broj putnika) – vezane uz itinerare na zapadnoj pacifičkoj obali te Havajima 2004. – 2007.

Luka	Iskrcani putnici				Promjena (%)			
	2004.	2005.	2006.	2007.	2004./2003.	2005./2004.	2006./2005.	2007./2006.
Los Angeles	470.000	615.000	592.000	581.000	16,6	30,9	-3,7	-1,9
Long Beach	367.000	363.000	378.000	370.000	34,9	-1,1	4,1	-2,1
San Diego	173.000	234.000	180.000	341.000	113,6	35,3	-23,1	89,4
San Francisco	85.000	89.000	91.000	42.000	66,7	4,7	2,2	-53,8
Seattle	285.000	337.000	373.000	386.000	80,4	18,2	10,7	3,5
Sjeverna Amerika	9.004.000	9.648.000	9.979.000	10.195.000	13,7	7,2	3,4	2,2
Ostatak svijeta	1.846.000	1.852.000	2.021.000	2.367.000	3,4	0,3	9,1	17,1
Svijet	10.850.000	11.500.000	12.000.000	12.562.000	10,4	6,0	4,3	4,7

Izvor: U.S.CLIA Economic Study (2007.), *ibid.*, str. 13.

Promatrajući udjele pojedinih kompanija, najvažnije mjesto ima Carnival, a odmah slijede Royal i Princess (tablica 11.).

Tablica 11.
Udjel vodećih svjetskih kompanija na zapadnoj obali Sjeverne Amerike u 2006.

Kompanija	Brodovi	Postelje u putničkim kabinama	Udjel postelja u putničkim kabinama u itinerarima na Zapadnoj obali (%)	Položaj itinerara Zapadne obale unutar pojedine kompanije (brodovi/postelje)	Promjena prema 2005. (%)
Carnival	3	371.760	12,5	2.	1,1
Royal	4	309.954	11,3	2.	-1,5
Princess	5	132.600	10,4	3.	23,4
NCL	3	65.150	6,0	5.	-13,4

Izvor: Cruise Industry News, (Spring 2006), *Fleet deployment 2006*, New York, str. 70.

Kapacitet putnika za Havajsko otočje u 2007. je 479.600 putnika, što je 17 postotno više prema 2006. s 409.580 putnika. Princess je povećao kapacitet u 2007. na 50.000, što je znatno nego u 2006. s 33.000 postelja.²⁹ Najvažnija kompanija je NCL s golemom prednošću na toj destinaciji (tablica 12.).

U 2009. najzastupljenija kompanija na Havajima će biti NCL, s 9 posto udjela svoje flote od 12 brodova ukupnoga kapaciteta 25.326 postelja. Ostale putničke kompanije smanjuju sudjelovanje.³⁰

Tablica 12.

Udjeli vodećih svjetskih kompanija na Havajima u 2006.

Kompanija	Brodovi	Postelje u putničkim kabinama	Udjel postelja u putničkim kabinama u itinerarima na Havajima (%)	Položaj itinerara na Havajima unutar pojedine kompanije (brodovi/postelje)	Promjena u odnosu prema 2005. (%)
NCL	4	315.250	29,0	2.	17,0
Princess	2	33.330	2,6	8.	4,2
Carnival	1	8.400	0,3	6.	0,00
Royal	2	8.400	0,3	9.	-48,1

Izvor: Cruise Industry News, (Spring 2006), Fleet deployment 2006, New York, str. 70.

2.4. Istočna obala Sjeverne Amerike

Tradiciju putničkih brodova koji su plovili istočnom obalom između Nove Engleske i New Yorka (Fall River Line), te nešto poslije veliki linijski brodovi, ploveći na relaciji Europa – New York, nastavili su današnji kruzeri.³¹ Kao i sezona na Aljasci, ograničena je vremenskim uvjetima, pa traje od kasnog proljeća do kasne jeseni. Najvažniji itinerari su oni što polaze iz New Yorka prema Montrealu i onaj prema Bermudskom otočju. Luke ticanja u itineraru od New Yorka do Montreala su: Newport, Boston, Bar Harbour, Saint John, Halifax i Quebec City. Južnije luke uključene i u repozicijski itinerar su Philadelphia, Baltimore, Charleston, Norfolk te Savannah.

Norfolk je nadgradio postojeću infrastrukturu prihvata brodova s uloženi 36 milijuna USD. Kapacitet putnika u 2007. povećao se na 90.000 putnika, što je znatno više nego u 2006., kad je iznosio 75.000 putnika.³² Baltimor

²⁹ Cruise Industry News, (Spring 2006), Fleet deployment 2006, New York, str. 70.

³⁰ Cruise Industry News Quarterly: Spring 2009, ibid, str. 38.

³¹ Mancini, M. (2004), ibid., str. 96.

³² Cruise Industry News, (Winter 2007), East Coast: Responding to Demand, New York, str. 78., 80., 81. i 82.

je također ulagao u infrastrukturu pa je investiranih 13 milijuna USD povećao lučke kapacitete. U 2007. je imao 29 ticanja i 130.000 putnika, što je porast u usporedbi s 2006., kad je bilo 128.000 putnika. Charleston je imao 90.000 putnika i 41 ticanje u 2007. te 49 ticanja i 100.000 putnika. Očekivanja su da će se izgradnjom novog terminala, u roku od deset godina broj putnika povećati na 250.000. Boston je u 2006. imao 200.000 putnika, a u 2007. bilo ih je 225.000. Kao i New York, to su glavne luke za ukrcaj i iskrcaj putnika. Vodeće svjetske kompanije, kao Royal Caribbean, Holland America i NCL, imaju tu bazne brodove.

New York se, sa svoja četiri terminala (Manhattan, Brooklyn, Bayone i Chelsey Recreation Piers) uvrštava u sam vrh svjetskih luka za putničke brodove. Brojka od 1,1 milijuna putnika u 2007. ide tomu u prilog. S četiri posto udjela u svjetskom iskrcaju putnika i s 536.000 iskrcanih putnika u 2006., približio se Los Angelesu na Zapadnoj obali.³³ Najzastupljenija kompanija na Istočnoj obali je Carnival, a iza nje slijedi Princess (tablica 13.).

Tablica 13.

Udjeli vodećih svjetskih kompanija na Istočnoj obali (2006.)

Kompanija	Brodovi	Postelje u putničkim kabinama	Udjel postelja u putničkim kabinama u itinerarima na Istočnoj obali (%)	Položaj itinerara na Istočnoj obali unutar pojedine kompanije (brodovi/postelje)	Promjena u odnosu na 2005. (%)
Carnival	1	57.200	1,9	3.	0,00
Princess	1	20.150	1,6	10.	-2,73
NCL	1	13.200	1,2	8.	37,5
Royal	1	8.000	0,3	10.	-70,7

Izvor: *Cruise Industry News, (Spring 2006), Fleet deployment 2006, New York, str. 70.*

Najveću zastupljenost s brojem brodova i kapaciteta na Bermudskom otočju ima NCI (tablica 14.).

³³ Cruise Industry News, (Spring 2006.), Fleet deployment 2006., New York, str. 70.

Tablica 14.

Udjeli vodećih svjetskih kompanija na Bermudskom otočju (2006.)

Kompanija	Brodovi	Postelje u putničkim kabinama	Udjel postelja u putničkim kabinama u itinerarima na Bermudskom otočju (%)	Položaj itinerara na Bermudskom otočju unutar pojedine kompanije (brodovi/postelje)	Promjena u odnosu na 2005. (%)
NCL	4	121.562	11,2	3.	86,1
Royal	3	107.250	3,9	5.	51,7
Princess	1	46.500	3,7	7.	0,00
Carnival	1	2.100	0,3	8.	0,00

Izvor: Cruise Industry News, (Spring 2006), Fleet deployment 2006., New York, str. 70.

3. EUROPA

Nakon Sjeverne Amerike, Europa je najpopularnija destinacija kružnih putovanja. Kad se govori o Europi, misli se na: Sredozemlje (zapadno i, istočno Sredozemlje), te sjevernu Europu (atlantske luke, Irska, Velika Britanija, Sjeverno more, Baltičko more). Za Europu kao kruzning destinaciju i te kako su zainteresirane vodeće svjetske kompanije, što se ogleda u njihovoj velikoj zastupljenosti. Odgovor na prepoznatljiv potencijal europskog tržišta i destinacije je povećanje brodskih kapaciteta na Sredozemlju i sjevernoj Europi s 24 posto odnosno pet posto u broju brodova.³⁴ Dokaz ekspanzije interesa i potražnje na europskom tržištu je broj od 3,4 milijuna europskih putnika u 2006., 4 milijuna u 2007., 4,6 milijuna u 2008., te se očekuje 5,1 milijuna putnika u 2009. Broj brodova u Europi raste, pa je u 2008. bilo 126 brodova, u 2009. će ih biti 129, dok se 2010. očekuju 134 broda. Vodeći putnici su Britanci, a zatim slijede Nijemci, Talijani i Španjolci (tablica 22.).³⁵ Najveće kruzning-destinacije u Europi (2007.) su: Italija (3,4 milijuna putnika), Španjolska (2,7 milijuna putnika), Francuska (1,39 milijuna putnika), Norveška (1,13 milijun putnika).³⁶ Multikulturalno iskustvo koje nude različite europske luke i destinacije u suprotnosti je s homogenim karipskim destinacijama, što jača interes za ovom destinacijom ne samo na europskom već i na američkom tržištu.

³⁴ Cruise Industry News, (Summer 2007), Europe: Cruising Hot Spot, str. 72. - 78.

³⁵ European Cruise Council Statistics (2006), <http://www.europeancouncil.com>

³⁶ <http://www.medcruise.com>, Cruise the Mediterranean, str.2.

Tablica 15.

Domicil europskih putnika na krstarenju 2003. – 2007.

Putnici	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2007./2006. (%)
Velika Britanija	964.000	1.029.000	1.071.000	1.204.000	1.337.000	11,0
Njemačka	537.000	583.000	639.000	705.000	763.000	8,0
Italija	346.000	400.000	514.000	517.000	640.000	24,0
Španjolska	307.000	300.000	379.000	391.000	518.000	32,0
Francuska	212.000	222.000	233.000	242.000	280.000	16,0
Beneluks	42.000	41.000	42.000	64.000	94.000	51,0
Skandinavija	54.000	56.000	42.000	62.000	82.000	29,0
Švicarska	47.000	50.000	51.000	56.000	64.000	14,0
Austrija	35.000	38.000	39.000	44.000	52.000	18,0
Portugal	14.000	14.000	15.000	18.000	20.000	11,0
Ostali	113.000	101.000	102.000	105.000	155.000	47,0
Ukupno	2.671.000	2.835.000	3.126.000	3.409.000	4.004.000	15,0

Izvor: *European Cruise Council Statistics (2008.)*,

<http://www.irn-research.com/index.php?/main/content/download/150/550/file/ECC2006StatisticsSept.pdf>, str. 2.

3.1. Sredozemlje

Ima više različitih podjela sredozemnog tržišta krizinga. Najpoznatija je ona tradicionalna podjela na istočno i zapadno tržište koja prostorno dijeli Apeninski poluotok. Širom geografskom podjelom (prema MedCruiseu)³⁷ uz ovo se područje vežu Crno more, Crveno more i Atlantski otoci.³⁸ Uz to se još može spomenuti jadranski itinerar, koji je, kao i sve ostale, nekad teško odijeliti jer se međusobno isprepleću.

³⁷ MedCruise – organizacija sredozemnih luka krizinga osnovana 1996., a okuplja 42 člana koji predstavljaju 59 luka. Udruga promovira odnose među sredozemnim lukama. Između ostalih i hrvatske su luke (Dubrovnik, Split, Šibenik, Zadar, Rijeka i Pula) članice te udruge.

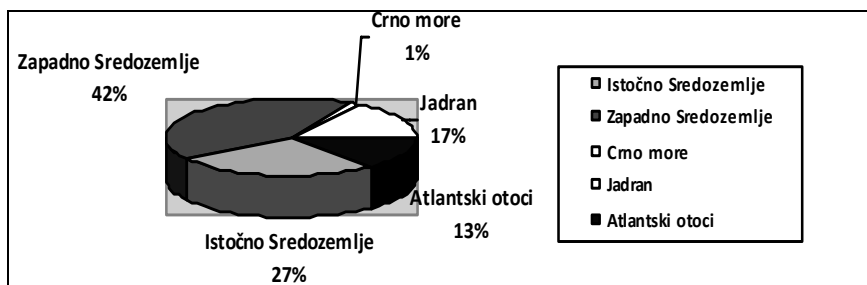
³⁸ GP Wild (2002), *Methodology for MedCruise Port Evaluation & Mediterranean Market Report*, str. 4.

Istočno Sredozemlje obuhvaća sljedeće zemlje/luke: Hrvatska (Dubrovnik, Split, Zadar, Šibenik, Rijeka, Pula, Rovinj), Grčka i otoci (Mikena, Santorini, Rodos, Krf, Kreta, Katakolon, Pirej), Italija (Venecija), Turska (Istanbul, Kusadasi, Izmir), Cipar (Limasol), Malta (La Valeta), Egipat (Aleksandrija), Izrael (Haifa), Libija (Tripoli). Istočno sredozemno tržište obuhvaća uglavnom itinerare unutar samog područja, one na relaciji istočno – zapadno Sredozemlje, i obratno, ali i one iz sjeverne Europe prema istočnom Sredozemlju. Također uključuju kružna putovanja unutar rubnih područja istočnog Sredozemlja, kao Egejskog mora i Levanta (Crno more i Crveno more). Jadranska se destinacija, bazira najvećim dijelom na jadranske luke, odakle i počinju svi itinerari, ali, kao i sve ostale europske destinacije, međusobno korenspondiraju u obliku različitih itinerara koji ih povezuju (npr. sjeverna Europa i Jadran).

Zapadno Sredozemlje čine: Španjolska (Barcelona, Almeria, Malaga, Alikante, Cadiz, Balearsko otočje), Francuska (Marseille, Nica, St Tropez, Cannes), Italija (Genova, Savona, Rim – Civitavecchia, Napulj, Livorno, Bari, Palermo, Mesina), Tunis (La Goulette), Alžir (Alger), Gibraltar, Korzika. Uz kružna putovanja unutar zapadnog Sredozemlja, mogu se spomenuti i ona prema Kanarima, Azorima i Madeiri, te iz atlantskih i sjevernoeuropskih luka (Southampton) prema zapadnom Sredozemlju.

Atlantski otoci spominju se u zapadnosredozemnom itineraru kao jedna od destinacija, dok su kao luka ticanja ucrtani u reпозицијском smjeru iz Europe u Karibe, i obratno. Najčešće se atlantski otoci spominju kao destinacija za sebe, pa se putovanja organiziraju oko Kanarskih otoka (bazna luka Santa Cruz de Tenerife).

Tržište Sredozemlja, zbog svojega specifičnog geopolitičkog položaja, podložno je različitim utjecajima na popularnost pojedinih tržišnih područja ove regije. Oscilacije su najčešće između dviju glavnih destinacija, i to istočnoga i zapadnog Sredozemlja (slika 3.).

Izvor: G.P Wild Limited (2002), *Methodology for MedCruise Port Evaluation & Mediterranean Market Report (2002)*, str. 6.

Slika 3. Podjela sredozemnog tržišta kruzinga (2002.)

Zapadno Sredozemlje u 2006. imalo je 71 posto zastupljenosti tržišta, dok je istočno imalo 12,6 posto, te Jadran 15,54 posto. Crno more ostalo je približno jednako kao i u 2002., uz neznatan porast na 1,25 posto.

Klimatske pogodnosti Sredozemlja pridonose dugome toplom ljetu i pogoduju kruzing-odmoru.³⁹ Zbog globalnog zatopljenja poboljšavaju se vremenske prilike i tijekom zimskih mjeseci, pa se sezona kružnih putovanja u Sredozemlju produžuje, što je velika prednost osobito za brodove u zimskom razdoblju. Već od 1980-ih pravilo je, naime, da po dolasku zime brodovi prelaze na Karibe ili južnu Afriku, nastavljaju putovanje kroz Suez prema Crvenome moru ili se vezuju.⁴⁰ Danas dio njih ostaje u Sredozemlju tijekom cijele godine (Brilliance of the Seas, koji je plovio iz Barcelone tijekom cijele 2008.).

Sredozemno tržište nudi širok izbor itinerara koji se razlikuju po duljini trajanja. Najpopularniji su oni od 12 dana, iako su česti i oni od 7, 10 i 14 dana.⁴¹ Prednosti Mediterana kao destinacije ogledaju se u sljedećem:⁴²

- strateški položaj između Europe, Afrike i Azije,
- grčka, rimska, egipatska kultura (raznolikost) i povijest,
- arheološka nalazišta, crkve i muzeji,
- predivni prirodni krajolici,
- kontrast između moderne i stare umjetnosti,
- raznovrsnost proizvoda.

Popularnosti Sredozemlja kao destinacije na europskom tržištu idu u prilog i brojke, tako da gotovo 60 posto Europljana izabire Mediteran kao destinaciju (slika 4.).

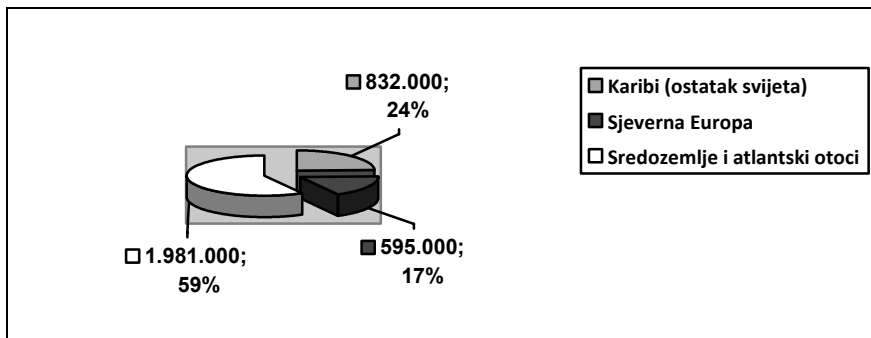
Naime prema podacima ECC (*European Cruise Council*- Europsko vijeće kruzing kompanija, kojemu je osnovni zadatak promicati interese kruzing-kompanija unutar EU, i ima 21 članicu) – Sredozemlje i Dubrovnik čine 59 posto ukupnoga tržišnog udjela.

³⁹ B. Boniface, and Coper, C. (2005.), *Worldwide destinations* (4th ed.), Butterworth Heinemann, Oxford, o.c. str. 18.

⁴⁰ T. Peisley (1996.), *The World cruise Ship Industry to 2000*, Research report, Travel & Tourism Intelligence, London, UK, str. 124.

⁴¹ Cruise Industry News (Spring 2007.), 2007 Cruise Holidays Survey, Destination Percentage, New York, <http://www.cruiseindustrynews.com>

⁴² S. Canevello (2007.), *Cruise and Tourism in Mediterranean – Latest Developments*, Istituto Internazionale delle Comunicazioni, Genova, str.4., <http://www.iicgenova.it>

Izvor: *European Cruise Council Statistics (2007.)*, *ibid.*, str. 3.

Slika 4. Europsko tržište prema destinaciji (2006.)

Također prema tržišnom udjelu, svi europski putnici preferiraju Sredozemlje kao destinaciju, u većem ili manjem postotku (tablica 16.).

Tablica 16.

Europsko tržište (zemlja podrijetla) prema destinaciji (2006.)

Putnici	Sredozemlje i atlantski otoci (%)	Sjeverna Europa (%)	Karibi i ostali svijet (%)	Ukupno (%)
Velika Britanija	45,0	22,0	33,0	100
Njemačka	49,0	31,0	20,0	100
Italija	80,0	9,0	11,0	100
Španjolska	78,0	9,0	13,0	100
Francuska	63,0	14,0	23,0	100
Švicarska	61,0	13,0	26,0	100
Austrija	72,0	10,0	18,0	100
Beneluks	37,0	18,0	45,0	100
Skandinavija	36,0	28,0	36,0	100
Portugal	53,0	18,0	29,0	100
Ostali	75,0	15,0	10,0	100
Ukupno	59,0	17,0	24,0	100

Izvor: *European Cruise Council Statistics – 2007.*, o.c., str.3.

Slični podaci su i za 2007. uz neznatan pad zastupljenosti Sjeverne Europe (16 posto) i porast zastupljenosti Sredozemlja na 60 posto (tablica 17.).

Tablica 17.

Europsko tržište (zemlja podrijetla) prema destinaciji (2007.)

Putnici	Sredozemlje i atlantski otoci (%)	Sjeverna Europa (%)	Karibi i ostali svijet (%)	Ukupno (%)
Velika Britanija	48,0	18,0	34,0	100
Njemačka	50,0	28,0	22,0	100
Italija	81,0	7,0	12,0	100
Španjolska	74,0	10,0	16,0	100
Francuska	66,0	11,0	23,0	100
Švicarska	61,0	14,0	25,0	100
Austrija	72,0	7,0	21,0	100
Beneluks	43,0	17,0	40,0	100
Skandinavija	35,0	35,0	30,0	100
Portugal	65,0	14,0	21,0	100
Ostali	85,0	5,0	10,0	100
Ukupno	60,0	16,0	24,0	100

Izvor: European Cruise Council Statistics – 2008., o.c., str. 3.

Broj od 16 milijuna putnika u 2006. nadmašio je očekivanje. Mogućnosti leže u stalnom povećanju kapaciteta brodova, a prati ih velika potražnja. U odnosu prema 2005., kad je u Sredozemlju bilo 119 brodova, kapacitet im se u 2006. povećao za 22 posto (2.053.259 putnika). Najveći je porast bio u 2007., uz 135 brodova i njihov kapacitet od 2.951.701 putnika (tablica 18.) i broj od 21 milijun prevezenih putnika.⁴³

⁴³ G. P. Wild (2007.), Contribution of cruise tourism to the economies of Europe, str. 6.

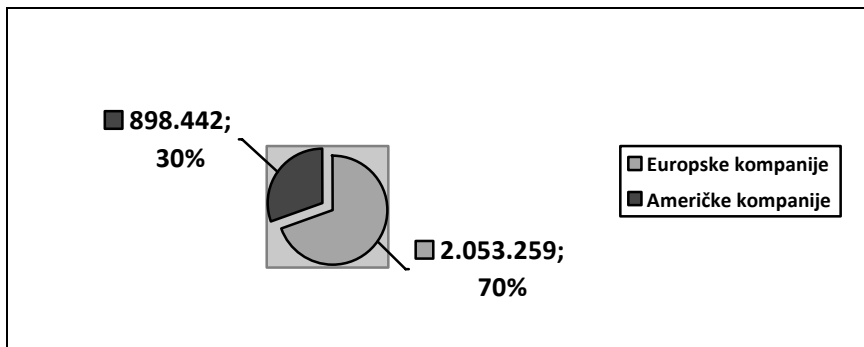
Tablica 18.

Ponuda na Sredozemlju (2007.)

Kompanija	Brodovi	Kapacitet (postelje/dani)	Udjel na tržištu (%)
Costa	11	551.920	18,7
MSC	7	336.980	11,4
Louis	7	317.753	10,8
Royal	5	229.800	7,8
AIDA	3	133.210	4,5
Pullmantur	3	131.800	4,5
Princess	5	114.000	3,9
Thomson	5	103.996	3,5
Island	2	87.492	3,0
Celebrity	3	80.650	2,7
O. Village	2	80.220	2,7
P&O	5	77.634	2,6
Iberojet	2	62.800	2,1
NCL	2	60.000	2,0
HAL	4	59.102	2,0
G Star	2	56.710	1,9
Carnival	1	56.506	1,9
Travelplan	2	50.400	1,7
Monarch	2	44.394	1,5
Oceania	3	30.096	1,0
Cunard	2	25.200	0,9
Ostalih 32	57	261.038	8,9
Ukupno	135	2.951.701	100
Promjena (%)	5	24	

Izvor: Cruise Industry news, (Summer 2007.), Cruisings Hot Spot, str. 78.

Zamjetan je porast udjela sjevernoameričkih kompanija; one povećale svoje kapacitete u 2007. za 29 posto u usporedbi s 2006. – 898.442 putnika (slika 5.). Gotovo sve veće sjevernoameričke kompanije bile su u Sredozemlju. Disney Cruises se pojavio prvi put u Sredozemlju također s jednim brodom. Princess je dodao još dva broda na mediteransko tržište u 2007. i tako ukupno imao pet brodova u Mediteranu. Holland America je također povećao flotu u Sredozemlju za jedan brod u 2007., kao i NCL. Uz te pokazatelja o povećanju kapaciteta brodova u 2007., novi, u 2008. također su ohrabrujući.

Izvor: *Cruise Industry News*, (Summer 2007.), *Europe Up in 2007.*, str. 78.

Slika 5. Ponuda (postelje/dani) europskih i američkih kompanija u Sredozemlju (2007.)

Očekuje se rast Pullmantura, koji je pod okriljem Roya, kao i Iberojeta (Carnival).

Europske kompanije u 2008. imaju sljedeće promjene na sredozemnom tržištu:⁴⁴

- Costa povećanje flote nastavlja tek u 2009. brodom Luminosa, a u 2010. povećala je ponudu putnika kruzera na 1.202.990,
- MSC (Mediterranean Shipping Company) dvjema novogradnje (Fantasia – 3.300 putnika; Poesia – 2.568 putnika) povećat će svoje kapacitete,
- AIDA izlazi s novogradnjom AIDAbella (2.050 putnika),
- P&O Cruises uključit će još jedan, dakle šesti brod u promet (Ventura – 3.100 putnika).

Povećanje kapaciteta američkih kompanija na sredozemnom tržištu 2008.:

- Princess je jednim brodom povećao ukupan broj na šest,

⁴⁴ *Cruise Industry News*, (Summer 2007.), *ibid.*, str. 78.

- Royal je zadržao isti broj brodova u Sredozemlju (pet),
- NCL je povećao flotu za jedan brod, dakle ukupno tri,
- Celebrity je povećao udjel jednim brodom, pa je imao četiri,
- Carnival je pridodao novi brod - Carnival Freedom, te tako ima dva broda,
- Holland America je također imao brod više, dakle pet.

Najvažnije luke Sredozemlja, to jest bazne luke (engl. *home port*) nalaze se u Italiji, Španjolskoj, Grčkoj (tablica 19.).

Tablica 19.
Promet putnika u vodećim baznim lukama u Sredozemlju (2000. –2006.)

Bazna luka	Zemlja	Broj putnika								
		2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	Promjena (2007./2000) (%)
Barcelona	Španjolska	573.571	654.806	843.686	1.054.412	1.024.851	1.228.561	1.407.179	1.765.838	207,8
Civitavecchia	Italija	392.103	477.579	487.000	559.942	659.277	983.171	1.268.477	1.586.101	304,5
Venecija	Italija	337.475	526.436	507.547	689.836	677.976	815.153	885.664	1.003.529	197,3
Savona	Italija	120.071	109.633	105.438	195.303	530.057	632.895	592.038	761.002	533,7
Genova	Italija	407.974	471.245	567.506	615.000	310.000	362.557	473.333	520.197	27,5
Pirej	Grčka	508.107	525.351	387.697	452.506	407.723	502.308	771.241	---	---

Izvor: Medcruise, Cruise Europe and individual port data,
<http://www.medcruise.com>

Bazne su luke također i luke ticanja. Spomenut će se i ostale luke ticanja u Sredozemlju koje su glavni čimbenici tih itinerara (tablica 20.).

Tablica 20.
Putnici na krstarenjima u najvažnijim lukama ticanja u Sredozemlju (2003. – 2005.)

Luka ticanja	Zemlja	Broj putnika					
		2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
Napulj	Italija	613.609	773.223	830.158	971.874	1.151.345	----
La Goulette	Tunis	330.448	448.960	563.993	600.000	721.592	---
Dubrovnik	Hrvatska	423.946	457.334	510.641	624.200	686.000	851.961
Livorno	Italija	363.883	387.385	462.383	607.848	713.114	----
Portugalske luke	Portugal	234.489	283.649	315.601	359.851	376.592	---
Luke Cipra	Cipar	386.318	378.580	384.670	448.815	427.408	376.296
Palermo	Italija	206.804	193.197	329.859	320.632	471.395	537.721
Valetta	Malta	389.361	291.225	320.263	397.673	487713	---
Bari	Italija	213984	262.888	277.979	303.338	351.897	---
Mesina	Italija	242.201	219.619	216.760	253.462	293.296	---
Malaga	Španjolska	200.202	209.149	204.535	222.275	290.558	---
Monte Carlo	Monaco	80.003	124.309	133.110	180.982	184.117	---
Francuska rivijera	Francuska	460.356	450.571	494.577	625.016	559.411	---
Baleari	Španjolska	921.054	886.474	1.056.675	1.060.060	1.219.886	---
Valencia	Španjolska	58.221	105.461	106.724	88.170	179.209	199.335

Izvor: G. P. Wild (2005.), *Contribution of Cruise Tourism to Economies of Europe*, http://www.mif-eu.org/ECC_Report_6%20.pdf, str. 11., *MedCruise, Cruise Europe and individual port data*

Promet putnika u baznim je lukama Sredozemlja u stalnom porastu. Tome pogoduje povećanje tzv. fly/cruise aranžmana (u paket-aranžmane uključeni su i letovi do bazne luke putovanja i od iskrcajne luke). Primjer uspješnog razvoja je luka Barcelona, koja će sa svojih pet terminala primiti najviše putnika na Sredozemlju (800 ticanja, 1,4 mln. putnika). Kompanije kao Costa, s uloženi 12 milijuna eura, izgradile su tu putnički terminal. Postojeći se terminali šire uz dodatna ulaganja od 15 milijuna EUR. Međunarodna zračna luka ima izravne linije sa SAD-om, što omogućava lakši dolazak američkih putnika.

I bazne luke i luke u koje brodovi samo pristaju, moraju pratiti sve veće zahtjeve putničkih brodova. U kratkom pregledu navest će se neke luke koje odgovaraju tom izazovu.⁴⁵

- Palma de Mallorca gradi produženi postojeći terminal za prihvat megabrodova.
- Malaga je izgradila novi terminal za istodobni prihvat 5.000 putnika i udvostručila je godišnji prihvat, od 200.000 na 400.000 putnika (27 milijuna EUR).
- Livorno završava izgradnju terminala dugoga 1.000 m koji je u uporabi 2008. godine.
- Venecija gradi terminal površine od 13.000 m², za istodobni prihvat dvaju velikih brodova.
- Marseille je proširio prihvatne mogućnosti za brodove do 180 m (10 vezova), uz istodobni prihvat dva megabroda.
- Ravena ulaže 30 milijun eura u izgradnju novog terminala

Problemi s kojima se susreću luke u koje pristaju kruzeri su različiti.

- Osiguranje luka i provedba svih radnja koje su u skladu sa zahtjevima međunarodne pomorske organizacije – IMO (*International Maritime Organisation*).
- Prilagodba postojećih terminala za prihvat teretnih brodova u terminale za prihvat kruzera.
- Bolja organizacija itinerara brodova kako bi se izbjegao istodoban prevelik broj brodova i problemi osiguranja, prometa i normalnog funkcioniranja tih luka. To treba uskladiti s putničkim kompanijama, ali i s lukama u Sredozemlju.
- Luke također nastoje utjecati na povezivanje zračnih luka s udaljenim destinacijama (npr. SAD).
- Poboljšanje parkirnih mjesta za autobuse, taksije i za osobne automobile (Venecija – izgradnja garaže za 2.000 automobila).

Kratkoročni i dugoročni ciljevi sredozemnih luka kao destinacija različiti su s obzirom na to radi li se o baznoj luci ili luci ticanja. Bazne luke kao Napulj i Barcelona pokušavaju poboljšati promet, zadržati postojeću poziciju (Palma de Mallorca – vodeći položaj u zapadnom Sredozemlju) ili obnoviti zgradu u području luke (Venecija). U dugoročne ciljeve mogu se ubrojiti unaprjeđenje prometa između luka i gradskih središta, što je opći problem na Sredozemlju luka. U ciljeve se može ubrojiti i omogućavanje duljeg boravka brodova u lukama.

⁴⁵ Cruise Industry News (Summer 2007.), *Demand Drives Development*, New York, str. 84., 85.

Rješavanju problema sredozemnih luka povezanih s ovim turizmom pomažu različita udruženja kao što su MedCruise, ECC, META. Jedna je od takvih neprofitabilnih organizacija, META (*Mediterranean Travel Association*)⁴⁶, koja prati kretanje ovoga turizma u Sredozemlju i okuplja 28 zemalja. Između mnogobrojnih akcija ona organizira različite sastanke, konferencije, kongrese, radionice, simpozije, a sve da bi se poboljšao turizam u Sredozemlju. Međunarodna konferencija u Barceloni (travanj, 2008.) okupila je predstavnike luka, kompanija i stručnjake na tom području da bi se ispitali problemi nastali zbog povećanja kapaciteta u 2008. (oko 40 novih brodova u Sredozemlju, od kojih neki mogu primiti više od 3.000 putnika).

Unatoč nastojanjima za poboljšanjem, sve sredozemne luke neće se moći uključiti u povećano kretanje putnika, što zbog strukturalnih razloga, što zbog logističkih problema. Na temelju održivog razvoja i stvarnih mogućnosti luka moraju se pratiti i regulirati dolasci brodova, za što je potrebna bolja koordinacija luka i kompanija, te političkih vlasti.

3.2. Sjeverna Europa

Kada se govori o kruzinskom tržištu sjeverne Europe, misli se ona područja britanskog otočja, Baltika, Islanda, Arktika, norveških fjordova i zapadne Europe. To je i osnovna podjela kojom se vode kruzinske kompanije, pa je prema tome i marketinški prate.⁴⁷ Luke ovog područja većinom su sofisticirane i sposobne udovoljiti svim zahtjevima brodova.⁴⁸ Ograničenje toga tržišnog područja je sezonalnost kao posljedica loših vremenskih prilika u zimskim mjesecima, pa se brodovi obično repositioniraju na Karibe. Mnoge kompanije tradicionalno potječu s tog područja (Cunard, P&O Cruises) jer je Velika Britanija kolijevka kružnih putovanja.⁴⁹ Najvažnije bazne luke sjeverne Europe su: Southampton, Kopenhagen, Dover, Kiel, Amsterdam, Harwich, Bremlhaven (tablica 21.).

Najznačajnije luke ticanja u 2007. su bile: St. Petersburg, Talin, Lisabon, Stockholm, Helsinki, a najvažnije bazne luke su bile: Southampton, Kopenhagen, Dover, Kiel, Amsterdam.

⁴⁶ META (*Mediterranean Travel Association*) – neprofitabilna organizacija sa sjedištem u Francuskoj, a okuplja članice: Albaniju, Alžir, Andoru, BiH, Cipar, Crnu Goru, Egipat, Francusku, Grčku, Hrvatsku, Izrael, Italiju, Jordan, Libanon, Libiju, Makedoniju, Maltu, Maroko, Monako, Palestinu, Portugal, San Marino, Srbiju, Siriju, Sloveniju, Španjolsku, Tunis i Tursku, <http://www.meta-tourism.com>

⁴⁷ P. Wild, & Dearing, J. (2004.), *Rising stars*, Lloyd's Cruise International

⁴⁸ Prema - Cruise Europe (2005.), organizacija koja se bavi pomoćijom sjevernoeuropskih luka, <http://www.cruiseurope.com>

⁴⁹ P. Gibson, (2006.), *Cruise Operations Management*, Elsevier LTD., Burlington MA., str. 3. – 71.

Tablica 21.

Promet putnika u vodećim baznim lukama sjeverne Europe (2003. - 2009.)

Luka	Država	Promet putnika					
		2003.	2004.	2005.	2007.	2008.	2009.
Southampton	Velika Britanija	469.000	548.000	701.000	847.000	950.000	---
Kopenhagen	Danska	268.000	320.000	387.412	420.000	580.000	650.000
Dover	Velika Britanija	162.000	178.817	159.253	---	170.000	---
Kiel	Njemačka	93.172	128.500	132.000	---	200.000	250.000
Amsterdam	Nizozemska	95.099	105.422	122.105	145.000	210.000	---
Harwich	Velika Britanija	95.400	92.000	88.620	90.000	135.000	---
Bremenhaven	Njemačka	63.170	70.000	72.000	74.458	127.252	---

Izvor: G. P. Wild (2005.), Contribution of Cruise Tourism to Economies of Europe, http://www.mif-eu.org/ECC_Report_6%20.pdf, str. 11. <http://www.cruiseurope.com>

Bazne luke ujedno su i luke ticanja, pa ih nije potrebno spominjati u tom kontekstu. Od velikog broja luka ticanja (tablica 22.) najvažnije su one u Baltiku, koji je najinteresantnija destinacija sjevernoeuropskog područja. U 2009. Baltik postaje treće po važnosti tržište krstarenja nakon Kariba, Sredozemlja, a istiskujući Aljasku. Broj putnika u 2007. prešao je 2,3 milijuna a je u 2008. bilo 2,8 milijuna putnika. Ako se promatra na razini svjetskog tržišta krstarenja koje je imalo godišnji rast od 8,3 posto, Baltik je u razdoblju od 2000. do 2007. imao porast od 12,3 posto.⁵⁰ Broj putnika u 2009. raste i očekuje se 2,9 milijuna putnika kao povećanje broja ticanja (St. Petersburg na prvome mjestu s 311 ticanja u 2008.).⁵¹

Različiti su itinerari koji polaze iz Sankt Peterburga, Bremenhavena, Stockholma, Helsinkija, Southampton, Amsterdama.

⁵⁰ <http://www.cruisingbaltic.com>, Cruise Baltic Market Review 2008, str. 13.

⁵¹ <http://www.cruisingbaltic.com>, Cruise Baltic Market review 2009., str. 3 – 8.

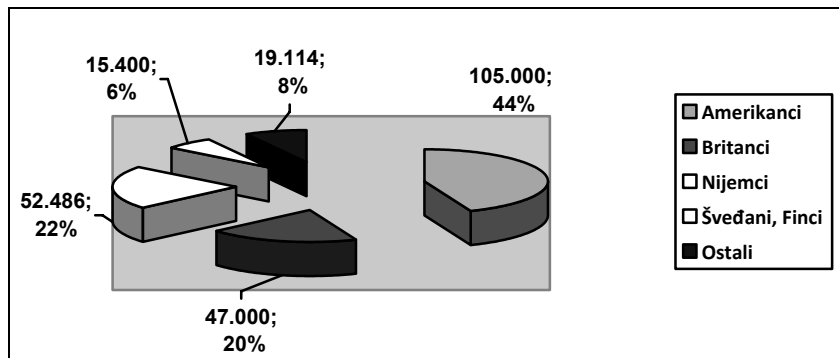
Tablica 22.

Putnici u lukama ticanja sjeverne Europe (2003. – 2009.)

Luka	Država	Broj putnika				
		2003.	2004.	2005.	2007.	2009.
Sankt Peterburg	Rusija	204.405	252.553	299.703	335.000	---
Talin	Estonija	204.151	205.578	292.000	292.000	---
Helsinki	Finska	161.000	195.000	240.000	260.000	360.000
Lisabon	Portugal	209.331	241.557	239.524	---	---
Stockholm	Švedska	202.000	210.000	228.000	281.000	400.000
Bergen	Norveška	136.329	157.263	190.055	232.000	---
Oslo	Norveška	120.044	144.739	186.000	197.000	
Geiranger	Norveška	105.661	116.634	130.357	---	---
Cadiz	Španjolska	145.000	164.248	125.877	---	---
Rostok	Njemačka	95.092	92.209	124.500	115.000	213.000
Visby	Švedska	102.418	66.864	113.387	---	50.000
Riga	Latvija	180.193	124.655	94.267	131.000	----
Flam	Norveška	69.735	78.283	91.506	120.756	----
Le Havre	Francuska	51.151	59.301	71.199	---	120.000
Zeebrugge	Belgija	74.535	67.200	67.172	650.442	---
St Peter port	V. Britanija	45.000	62.673	65.565	---	---
Dublin	Republika Irska	34.000	32.000	57.346	---	---
Reykjavik	Island	31.264	44.630	54.795	---	---
Tromso	Norveška	46.062	54.745	51.722	---	---

Izvor: G. P. Wild (2005.), o.c., str. 11., <http://www.cruiseurope.com>

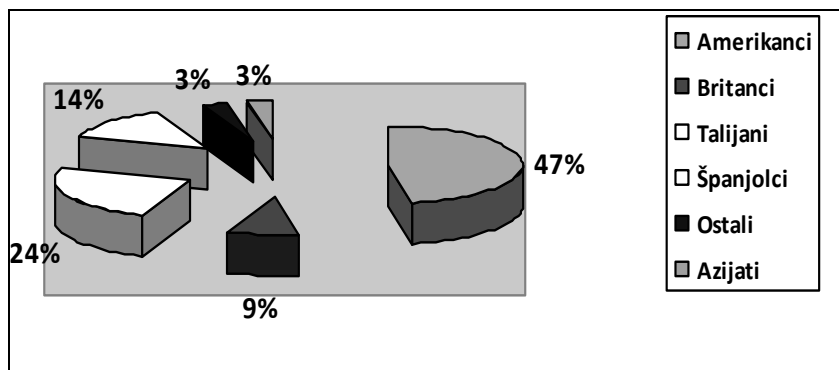
Baltičko je tržište zanimljivo i za američku populaciju, koja uz Nijemce i Britance čini vodeće nacionalnosti (slika 6.).

Izvor: Marcussen, C., H.,(2004.), *The Baltic Sea Cruise Market 2003-2004*, Center for regional and Tourism Research, Bornholm, str.12., <http://www.CRT.dk>

Slika 6. Udjeli pojedinih nacionalnosti u krstarenju Baltikom (2003.)

Ako se usporede udjeli pojedinih nacionalnosti u 2007. (slika 7.), razvidan je porast Amerikanaca i zastupljenost Talijana na krstarenju Baltikom.

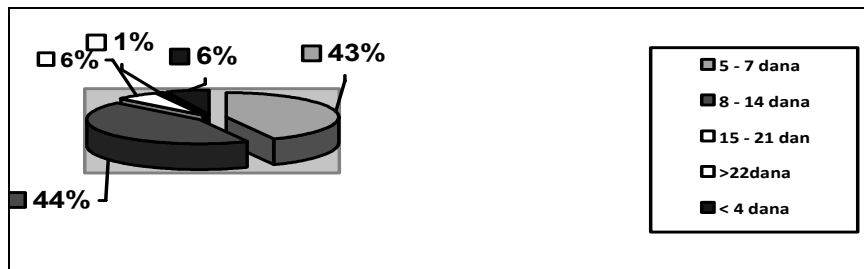

Izvor: <http://www.cruisebaltic.com>, *Cruise Baltic Survey, July, 2007.*

Slika 7. Udjeli pojedinih nacionalnosti u krstarenju Baltikom (2007.)

Kada se promatra duljina krstarenja, treba naglasiti da je trajanje različito, ali prevladavaju putovanja od 8 do 14 dana. Prosječni itinerar koji polazi iz britanskih luka je 12 dana, dok su važna krstarenja od pet do sedam dana (slika 8.).⁵²

⁵² Gibbons, W. (2006.), *The Cruise Market and UK Perspective*, European Cruise Council

Izvor: *European cruise Council Statistics (2007.)*, *ibid.*, str. 4.

Slika 8. Europsko tržište krucinga prema trajanju putovanja (2006.)

Ponuda krstarenja na sjevernoeuropskom tržištu u 2007. veća za pet posto bila je od one u 2006. (tablica 23.).

Tablica 23.

Ukupni kapaciteti (postelje/ dani) u sjevernoj Europi (2007.)

Kompanija	Brodovi	Kapacitet (postelje/dani)	Udio na tržištu (%)
N Coastal	13	99.093	12,5
Costa	3	78.080	9,8
MSC	3	70.200	8,8
Princess	3	53.950	6,8
AIDA	2	50.306	6,3
P&O	5	46.758	5,9
Royal	2	42.600	5,4
Celebrity	2	38.350	4,8
HAL	3	26.752	3,4
Thomson	1	25.452	3,2
NCL	1	22.750	2,9
T ocean	3	20.880	2,6
F. Olsen	4	20.138	2,5
Arcalia	3	15,280	1,9
Cunard	3	14.600	1,8
Hapag	4	13.320	1,7
P Reisen	4	13.270	1,7
Saga	3	13.067	1,6
Pullmantur	1	12.600	1,6

T scope	3	12.520	1,6
Deilmann	1	10.710	1,4
Ostalih 18	25	93.649	11,8
Ukupno	92	794.325	100
Promjena (%)	-1	5	

Izvor: *Europe: Cruise Industry News, (Summer 2007.), Cruisings Hot Spot, str. 78.*

U 2008. prvi se put na sjevernoeuropskom tržištu pojavljuje Carnival Cruise Lines s brodom Carnival Splendor, dok Royal Caribbean uključuje novi brod (Independent of the Seas), s baznom lukom u Southamptonu i kapacitetom od 3.600 putnika. Također, NCL popunjava ponudu na ovom tržištu brodom Norwegian Jade, kao i Cunard (Queen Victoria). Sve to ide u prilog broja europskih putnika čija je brojka u 2008. prešla četiri milijuna što je povećanje od pet posto u odnosu na 2007.⁵³ Promjena udjela europskih putnika od 19 posto na destinacijama sjeverne Europe u razdoblju 2004. – 2006., znatan je pomak (od 428.000 do 595.000 putnika).

Tablica 24.

Udjeli putnika prema zemlji podrijetla na tržištu zapadne Europe
(2003. – 2007.)

Država	Broj putnika					
	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	Promjena 2006./2007. (%)
Velika Britanija	964.000	1.029.000	1.071.000	1.204.000	1.337.000	11,0
Njemačka	537.000	583.000	639.000	705.000	763.000	8,0
Italija	346.000	400.000	514.000	517.000	640.000	24,0
Španjolska	307.000	300.000	379.000	391.000	518.000	32,0
Francuska	212.000	222.000	233.000	242.000	280.000	16,0
Ostali	305.000	300.000	291.000	339.000	467.000	16,5
Ukupno	2.2671.000	2.835.000	3.126.000	3.409.000	4.004.000	15,0

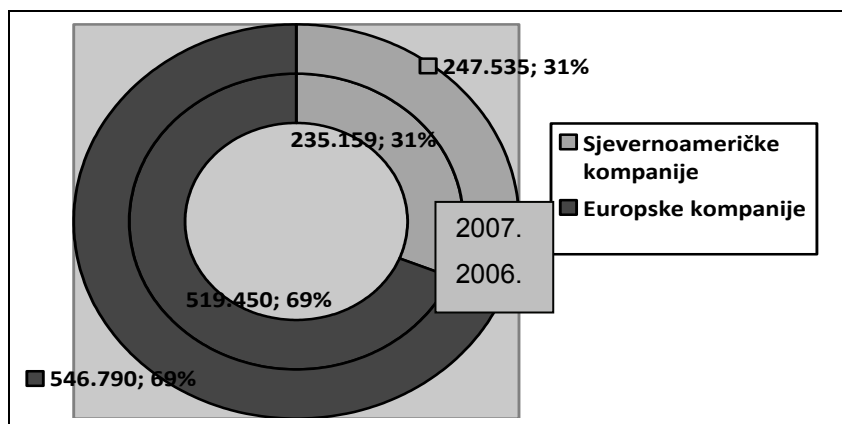
Izvor: *European Cruise Council, The Cruise Market and UK perspective, <http://www.portnet.net/activities/pdf/The%20Cruise%20Market%20UK%20Prespective.ppt>
European Cruise Council Statistics – 2007, str.2.*

⁵³ IRN research (Information, Market research and Consulting), Annual Cruisestat report, <http://www.irn-research.com>

U 2009. se očekuje 17 milijuna Sjevernoamerikanaca na kružnim putovanjima, što je oko pet posto ukupne populacije. U usporedbi s europskim zemljama, kao što su: Velika Britanija – 2%, Njemačka - 0,6%, Španjolska – 1% i Francuska - 0,1%, to je golema razlika uzme li se u obzir da od 400 milijuna europske populacije samo jedan posto čine kruzinge putnici.

Promatraju li se kapaciteti putničkog prostora bazirani na pojedinim europskim tržištima u 2009., razvidno je da prednjači britansko s 1,1 milijuna, zatim njemačko sa 600.000, španjolsko s 553.904, francusko sa 60.000 putnika. Njemačko će tržište povećati kapacitete do 1 milijuna u 2012. (Aida gradi nekoliko novih brodova).

Porastudjela američkih brodarskih kompanija na sjevernoeuropskom tržištu nije doveo u pitanje nadmoć europskih kompanija. Odnosi su poprilično jednaki promatraju li se protekle dvije godine (slika 9.).

Izvor: Cruise Industry News, (Summer 2007.), Europe up in '07, str.78. i 79.

Slika 9. Udjeli (postelje/dani) sjevernoameričkih kompanija i europskih kompanija na sjevernoeuropskom tržištu

Sjevernoeuropske luke prate suvremene trendove u ovom turizmu. Kao i sredozemne i one investiraju u povećanje svojih kapaciteta. Tako će luka Kopenhagen ulaganjem od 30 milijuna EUR do 2009. imati najveće kapacitete u sjevernoj Europi. Southampton je završio s pripremom terminala za prihvat 3.000 putničkih brodova Independent of the Seas i Navigator of the Seas.⁵⁴

Problemi s kojima se susreću sjevernoeuropske luke nešto su manji od onih u Sredozemlju jer imaju napredniju infrastrukturu. Među najvažnijim su

⁵⁴ Cruise Industry News, (Summer 2007.), Destination Europe, New York, str. 84.

problemi povezani s povećanjem parkirnih mjesta (Southampton) i obnovom lučkih terminala.

Kratkoročni se ciljevi luka odnose na unaprjeđenje operacija s putnicima, a dugoročni su vezani uz izgradnju novih terminala, više ticanja brodova i promjenu luka ticanja u bazne luke putovanja.

Unatoč različitim problemima, tržište je sjeverne Europe zamjetan kotač europskog krizinga. Umjerena ekspanzija ponude brodskih postelja daje dostatno vremena svim zemljama sjeverne Europe da se pripreme i za veće kapacitete putnika. S obzirom na duljinu trajanja sezone i na važnost krizinga, i općenito turizma, u pojedinim državama, sjeverna se Europa teško može usporediti sa Sredozemljem, koje je u ta dva segmenta potpuno različito.

4. JUŽNA AMERIKA

Najjednostavnije je otkriti raznolikosti Južne Amerike putujući brodom. Različitost kultura i geografskih regija pruža jedinstveno iskustvo na kružnim putovanjima. Od Amazone do Antartika, od Perua do Patagonije, te kozmopolitskih gradova Buenos Airesa, Montevidea, Valparaisa, i prirodnih ljepota čileanskih fjordova, Iguazu slapova, Galapagosa, Uskršnjih otoka, Falklandskih otoka, Cape Horna i Mageljanova prolaza - protežu se različiti itinerari.⁵⁵ S obzirom na to da se nalazi u južnoj hemisferi, godišnja su doba u suprotnosti s mogućim oponentima, Karibima i Sredozemljem. Tu se prožima europska kultura i karipska toplina, a egzotičnost krajeva i izazov novog svijeta u obliku avanture nešto je novo po čemu se ovo područje razlikuje od ostalih. Sezona počinje u listopadu, a završava u travnju, iako traje i tijekom cijele godine za manje brodove uz obalu.

Postoje četiri osnovna tipa itinerara: repozicijski kruzinci, kruzinci oko Cape Horna, rijekom Amazonom i antartički kruzinci. Repozicijski kruzinci obično kreću u listopadu iz Sjeverne Amerike (Miami ili San Diego) i završavaju ili u Buenos Airesu ili Valparaisu. U trajanju su od 15 do 18 dana i diraju mnogobrojne brazilske luke. Krstarenja oko Cape Horna mogu trajati od 14 do 20 dana, a polaze ili iz Buenos Airesa ili iz Valparaisa. Karakteristični su što se tijekom putovanja mijenjaju vremenski uvjeti, počevši od onih tropskih, pa do veoma hladnih oko Cape Horna. Antarktička krstarenja kreću iz Ushuaia (sedmodnevni na manjim brodovima) ili oni klasični oko Cape Horna, uz posjet zaljevu Drejk, Slonovskom otoku i Palmeru. Amazona uključuje više itinerara, koji obično počinju u Manausu, a završavaju u Buenos Airesu.

Najvažnije bazne luke su: Buenos Aires, Ushuaia, Rio de Janeiro, Santos, Valparaiso, Manaus, Baltra. Kao luke ticanja mogu se spomenuti još:

⁵⁵ CLIA (2007.), South America cruises: vibrant cultures, natural splendors and some of the world's most remote treasures, in comfort and style.

Montevideo, Callao, Belem, Punta Arenas, Puerto Madryn, Recife. Znatno povećanje putnika proteklih godina rezultat je popularnosti ove destinacije uopće. Tako je Punta Arenas (Čile) zabilježio 2007. promet od 90.000 putnika, što je gotovo 100-postotno povećanje prema 2006. (45.758 putnika), a 600-postotno u odnosu prema 2005. (14.722). Slično je s lukom Puerto Madryn (Argentina); ona je 2005. zabilježila 65.000 putnika ili 77-postotni porast u odnosu prema 2001.

Također, luka Montevideo je 2005./2006. imala promet od 69.374 putnika, a 2006./2007. bilo je 70.219 putnika uz 82 krizinga.⁵⁶ Trend je porasta u svim lukama. Jačem razvitku luka pomogli su i politički događaji početkom 1990-ih godina vezani uz decentralizaciju i deregularizaciju luka, što je pomoglo njihovu bržem razvitku, privatnim ulaganjima i investiranju stranog kapitala. Zapreka razvoju krstarenja bilo je upletanje pojedinih vlada sa strogim zahtjevima pri izdavanju viza. Posljedica je bila i povlačenje kompanija s tog tržišta 2002./2003., kao Royal Caribbean, koja je povukla brod Splendour of the Seas. Razlog su bile i lučke tarife za kruzere u Argentini, koje su naknadno smanjene 30 posto.⁵⁷ Tako sada cijena po putniku iznosi 0,50 USD za argentinske luke, osim Montevidea, koji ima 3,50 USD, dok luke u susjednim zemljama imaju tarifu od 1,50 USD po putniku.⁵⁸

Prema nacionalnoj zastupljenosti u luci Buenos Aires prednjače sjevernoamerički putnici, njih 65 posto, zatim Britanci s osam posto, Nijemci s pet posto, Talijani s pet posto, a udio ostalih nacionalnosti je 17 posto.⁵⁹

Najzastupljenije kompanije po broju kapaciteta u Južnoj Americi su MSC, Costa i Holland America (tablica 25.). Carnival Cruises dolazi tek 2009. na to tržište s brodom Splendour. Za veći dio putničkih kompanija ova je destinacija bila zastupljena veoma malim udjelom postelja, ali to više nije tako. Očito novi trendovi potražnje za ovom destinacijom, praćeni boljim razvojem luka i većom ponudom itinerara i brodova, pridonose tome.

Zanimljivo je da će Costa Crocciere u 2009. imati osam posto svojih kapaciteta u ovom dijelu svijeta, a u 2010. će pridodati brodove Concordia, Magica i Victoria.

⁵⁶ Puerto de Montevideo: Estadísticas, <http://www.anp.com>.

⁵⁷ K. Vojvodić, (2004.), Pozicioniranje Dubrovnika na tržištu pomorskih krstarenja, magistarski rad, PDS "Poslovna ekonomija u turizmu", Sveučilište u Splitu, FTVT Dubrovnik, str. 100.

⁵⁸ http://www.puertobuenosaires.gov.ar/BA_AC_tarifasynormas.asp

⁵⁹ <http://www.indec.mecon.ar> (Instituto Nacional de Estadística y Censos Argentina)

Tablica 25.

Udjeli najvažnijih putničkih kompanija u Južnoj Americi (2008.)

Rang	Kompanija	Brod / postelje	Postelje
1.	MSC Cruises	MSC Opera / 2.055 MSC Simfonia / 2.087 MSC Armonia / 2.087	6.229
2.	Holland America	Rotterdam / 1.316 Amsterdam / 1.380 Statendam / 1.258 Prinsendam / 793 Veendam / 1.258	6.005
3.	Costa Cruises	Costa Victoria / 1.928 Costa Magica / 2.720 Costa Clasicca / 1.308	5.956
4.	Royal Caribbean International (RCI)	Radiance of the Seas / 2.950 Splendour of the Seas / 1.804	4.754
5.	Princess	Star Princess / 2.600 Pacific Princess / 684 Royal Princess / 1.200	4.484
6.	Norwegian Cruise Line (NCL)	Norwegian Dream / 2.244 Norwegian Sun / 2.002	4.246
7.	Celebrity	Celebrity Infinity / 1.950	1.950
8.	Cunard Line	Queen Elizabeth 2 / 1.791	1.791
9.	Azamara	Azamara Journey / 710 Azamara Quest / 710	1.420
10.	Crystal Cruise	Crystal Symphony / 1.080	1.080
11.	Regent Seven Seas Cruises	Seven Seas Mariner / 700	700
12.	Silver Sea Cruise Line	Silver Wind / 296	296
13.	Seaborn Cruises Line	Seaborn Pride / 208	208

Izvor: CLIA (2007.), South America cruises: vibrant cultures, natural splendors and some of the world's most Remote treasures, in comfort and style i <http://www.cruisetrade.com/profiles.htm>

5. AZIJA I PACIFIK

Golemo tržište potencijalnih putnika koje još nije došlo do izražaja jest područje Azije i Pacifika. Razlog leži u specifičnosti podneblja, ljudi, različitih tradicija i kultura te socioloških indikacija. Ako se uzme da je 2004. 17 milijuna Japanaca putovalo svijetom i da je samo njih 17.000 uživalo u krizingu, to

dostatno govori. Očekuje se da će taj broj do 2010. narasti na 500.000 putnika.⁶⁰ Malen udjel svjetske flote u ovom području proporcionalan je potražnji za kruzinkom na ovim prostorima. Taj oblik turizma kao segment njegove ukupnosti općenito je samo malen dio svjetskog turizma (dva posto u 2006.).⁶¹ Afirmaciji kruzink-turizma pomaže stacionarni turizam, koji prema WTO-u na području Azije i južnog Pacifika bilježi godišnji rast od 6,5 posto.⁶² Očekuje se 400 milijuna dolazaka do 2020., što je velik pomak u odnosu prema 2004., i 153 milijuna dolazaka. Kao vrhunsku svjetsku destinaciju iza Europe predviđaju Kinu.

Novi trendovi u ovom obliku turizmu koji su naglašeni u svim svjetskim destinacijama, traže oslonac u putnicima iz područja gdje brodovi plove. Mnogobrojnost država poput Kine, Japana, Indije, Indonezije, Filipina dostatan su zalag da se novi trendovi kruzink-turizma oplode i u Aziji, te na Pacifiku. Sa svega pet postotnog udjela svjetskoga tržišnog kolača kruzinka očekuje se rast i od 40 posto (s 1,07 milijuna putnika u 2005., sve do 2 milijuna u 2015.).⁶³ Porast broja putnika iz jugoistočne Azije mjeri se u iznosu od pet posto godišnje, ali očekuje se doseg od 820.000 do 2020.

Prije osvrta na daljnja obilježja potrebno je geografski odrediti pripadajuća područja i destinacije. To su: jugoistočna Azija (Malezija, Filipini, Singapur, Vijetnam, Kambodža, Tajland), južni Pacifik (Australija, Novi Zeland, Solomonski otoci, Indonezija, Papua i Nova Gvineja), Daleki istok (Japan, Republika Koreja, Kina, Demokratska Republika Koreja), Transpacifik (Guam, Franuska Polinezija, Fidži, Havaji).⁶⁴

Najpoznatija putnička kompanija u Aziji svakako je Star Cruises, a iza nje zaostaju P&O i Princess (tablica 26.). Otvaranjem sjedišta za Aziju - Pacifik u Singapuru 2007., Royal Caribbean je najavio nazočnost u tom području. Pozicioniranjem broda Rhapsody of the Seas, s 2.435 putnika, novi je izazov Carnivalu i drugim kompanijama kojih nema u toj regiji.

Jedna od vodećih putničkih kompanija u tom području Princess Cruises će u 2009. imati 8 posto svojih kapaciteta u ovom dijelu svijeta. Uz nje znatan udjel ima i Costa Crociere, s pet postotnim udjelom svojih kapaciteta.

⁶⁰ Cruise Industry News (Fall, 2005.), Destination Focus : Asia / Pacific, New York, str. 77.

⁶¹ C. Canevello (2007.), o. c., str. 11.

⁶² WTO (*World Tourism organization*) – Svjetska turistička organizacija djeluje pod okriljem Ujedinjenih naroda i pomaže razvoju turizma u svijetu te rješava sve probleme vezane uz njega. Osniva se na kongresu nacionalnih turističkih tijela 1946. u obliku IUOTO (*International Union of Official Tourist Organizations*) na temeljima IUOTPO (*International Union of Official Tourist Propaganda Organizations*), osnovane 1934. Preimenuje se u današnji naziv 1975. Okuplja 157 država članica i 300 pridruženih organizacija, institucija iz privatnog sektora.

⁶³ Ocean Shipping Consultants (2007.), *The World Cruise Shipping Industry to 2020*.

⁶⁴ K. Vojvodić (2004.), o. c., str. 89.

Tablica 26.

Udjeli (postelje/dani) kompanija u Aziji / južnom Pacifiku (2006.)

Kompanija	Brodovi	Postelje/dani	Udjel (%)
Star	3	477.812	54,9
P&O	4	176.264	20,3
Princess	4	71.920	8,3
NYK	1	24.440	2,8
HAL	2	20.370	2,3
JCL	1	17.400	2,0
Radisson	2	16.800	1,9
Captain Cook	2	14.976	1,7
Mitsui OSK	1	13.200	1,5
Silversea	3	6.532	0,8
Arcalia	1	5.610	0,7
Oceania	1	5.472	0,6
Hapag - Lloyd	3	4.540	0,5
Clipper	1	4.200	0,5
Orion	1	3.286	0,4
Star Clippers	1	2.890	0,3
Seabourn	1	2.244	0,3
Cruise West	1	1.596	0,2
Ukupno	33	869.552	100
Promjena (%)	3	49	

Izvor: Cruise Industry News, (Fall, 2005.), o.c., str. 81.

Sezona kržnih putovanja u Aziji traje od listopada do travnja. Uz brodove koji su u tom području za vrijeme sezone ima i onih koji tuda prolaze na proputovanju svijetom (Queen Elizabeth 2), te višenamjenski brodovi, što uz generalni teret prevoze do sedam putnika (Maris Freighter Cruises).⁶⁵

⁶⁵ <http://www.smarttravelasia.com/cruises.htm>

Najvažnije luke Australije i Novog Zelanda su: Sydney, Cairns, Auckland i Wellington. Popularnost krizinga u Australiji je velika, uz prosječni rast od 18 posto, promatrano u odnosu 2006. i 2005., to jest 221.033 i 158.415 putnika. Važan je podatak nazočnost domicilnih putnika na krizingu oko Australije (63 posto od ukupnog broja putnika u 2006.).⁶⁶ To je u skladu s trendovima suvremenog krizinga jer on svoj daljnji razvoj temelji na većoj zastupljenosti putnika iz same destinacije. Zanimljiv je i udio od 15 posto australskih putnika u pripadajućemu azijskom tržištu u 2006., što ga čini važnim. Sydney, kao najvažnija luka, to jest bazna luka sa svoja dva terminala, zabilježio je broj od 200.000 putnika u 2006./2007. te 88 ticanja brodova, što je dvostruko više u odnosu na 2002. / 2003. kada je bilo 115.000 putnika. Broj ticanja brodova ostao je isti, ali su brojniji putnici, što je posljedica svjetskog trenda gradnje velikih brodova (tako su Queen Elizabeth 2 i Queen Mary 2, brodovi s više od 3.000 putnika, posjetili Sydney).⁶⁷

Azijske luke su: Hong Kong, Xingang, Šangaj, Kuala Lumpur, Singapur, Da Nang, Manila, Bombaj, Kolombo, Bangkok, Kagošima, Tokio, Semarang. Singapur, kao jedna od najvažnijih baznih luka Azije ima sve predispozicije da postane „Miami“ u Aziji. Do 2010. očekuje se broj od 1,2 milijuna putnika, dok ih je 2005. zabilježeno 634.400, uz 450 ticanja putničkih brodova.⁶⁸ Jedan od problema u ovom dijelu svijeta je gusarenje, poglavito u Malacca Straitu, koji duljinom od 550 milja povezuje Aziju s Dalekim istokom i Europom. Važnosti se mogu dodati podaci o tome da se 40 posto svjetskog tereta i 80 posto energenata za Japan i Kinu preveze tim kanalom.⁶⁹ Iako su napadi povezani samo s teretnim brodovima, bojazan postoji i za kruzere. Kronološki gledano, broj je napada sljedeći: 2003. – 445 brodova, 2004. – 325 brodova, 2005. – 276 brodova, 2006. – 239 brodova.⁷⁰ Globalno gledano, trećina se svjetskog gusarstva veže uz ovo područje (Malezija, Indonezija, Indija, Bangladeš) tako da je zabrinutost SAD-a kao svjetske sile opravdana. Vode se razgovori oko smještanja američke vojne baze koja bi bila zalag sigurnosti u ovom području.⁷¹

Južni se Pacifik, sa 7.500 otoka, zemljopisno može podijeliti na: Melaneziju (Solomonsko otočje, Novu Kaledoniju, Fidži, Vanuatu), Polineziju (Tahiti, Bora Bora, Huahine, Društveni otoci) i Mikroneziju (Maršalovi otoci, Yap, Chuuk, Palau). Luke su: Tahiti, Bora Bora, Nadi, Huahine, Moorea, Rarotonga, Raiatea, te luke Havaja koje su spomenute u okviru istočne američke obale. Najvažnija je luka Papete (Tahiti), odakle najčešće polaze svi itinerari. Najpoznatije kompanije u ovoj regiji su Regent Seven Seas (Paul Gauguin – 320

⁶⁶ ICCA (International Cruise Council Australasia), Media Release: Australian Cruise passenger Numbers reach New record 2006.

⁶⁷ http://www.sydneyports.com.au/trade_services/cruising, Sydney Ports Corporation Annual Report 2006/2007., str. 22.

⁶⁸ <http://www.mpa.gov.sg/industrydevelopment/imc/icc.htm>

⁶⁹ <http://www.kabar-inan.com/pipermail/kabar-indonesia/2006-august/009182.html>

⁷⁰ S, Permal (2005.), Piracy and Sovereignty of Malaysia in the Strait of Malacca, Maritime institut of Malaysia, <http://www.mima.gov>

⁷¹ A. Dali (2002.), Piracy attacks in the Malacca Strait 2002., <http://www.riskworld.com>

putnika), Star Clipper (Star Flyer) i Princess (Tahitian Princess – 670 putnika). Tu su još manje kompanije poput Cruise Westa, Blue Lagoon Cruises i Captain Cook Cruises, zastupljene s brodovima od 70 putnika. Veći brodovi također posjećuju ovo područje, ali samo u dijelu repozicijskih kruzinga između Aljaske, Azije i Australije.⁷²

Na kraju se može istaknuti da je ova destinacija zbog svoje specifičnosti posebno svjetsko tržište kružnih putovanja. Manja ponuda itinerara i brodskog prostora pomaže njihovu lakšem odabiru, za razliku od karipskih. Velika udaljenost od glavnih tržišta Sjeverne Amerike i Europe također ide u prilog manjoj potražnji za ovim prostorom.

6. BLISKI ISTOK I INDIJSKI OCEAN

Bliski istok je područje arapskih zemalja koje okružuje Arapsko i Crveno more, te jugoistočno Sredozemlje. Tragična zbiljanja vezana uz 11. rujna 2001., napad na američki vojni brod U.S.S Cole u Jemenu i rat u Iraku dodatno su pridonijeli stagnaciji kruzing-turizma u ovoj regiji, a poglavito američkih kompanija i njihovih velikih brodova. Najčešći su manji luksuzni brodovi, koji se obično repositioniraju između Azije i Europe (kompanije SilverSea, Seabourn, Oceania, Crystal, Cunard, i Regent Seven Seas Cruises). Najzastupljeniji američka kompanija je Holland America, s brodom Prinsendam (784 putnika). Ulaganja od 3,63 mlrd SAD-a u hotele, kruzing-kompanije, infrastrukturu i razvoj turizma na tim prostorima pridonose također prosperitetu kruzinga, što je općenito pokazatelj važnosti turizma.⁷³ Glavne luke ticanja su Dubai, Aleksandrija i La Goulette. Dubai je tako 2005. imao 13.000 putnika, a u 2006. – 23.000 putnika. U 2007. je bilo 85.000 putnika, dok se 2008. očekuje 200.000 putnika. To je jedina luka za kružna putovanja u svijetu u vlasništvu države, te prvi kruzing-terminal koji je dobio certifikat ISO-9002.⁷⁴

Područje Indijskog oceana često se povezuje s azijskim dijelom, pa je nekad teško naći granicu. Obuhvaća krstarenja istočnim dijelom Afrike, između Mombase i Dar-es-Salaama, otočja Maldiva, Mauricijusa, Sejšela, Reuniona, Komore i Madagaskara, te Indiju i Šri Lanku.⁷⁵

Destinacije Bliskog istoka i Indijskog oceana nude jedinstven doživljaj kruzinga, što je i u skladu s današnjim trendovima. Sunce i more nisu dostatni u zadovoljavanju sve zahtjevnijeg tržišta. Traže se novi izazovi, nove destinacije koje osiguravaju jedinstveno kružno putovanje. Iako je do sada bio najprisutniji

⁷² <http://www.cruise Critics.com/ports/article.cfm>

⁷³ <http://www.menareport.com>

⁷⁴ <http://www.legco.gov.hk/yr06-07/english/panels/es/papers/es0625cb1-1966-2-e.pdf> - ISO-9002-model jamstva kvalitete u proizvodnji, uslugama i instalacijama. Kao podgrupa ISO-9000 označava skupinu standarda kvalitete pod okriljem organizacije ISO (International Organization for Standardization). Okuplja 157 zemalja članica, između ostalih i Hrvatsku, <http://www.iso.org>

⁷⁵ Lloyd's Cruise International (2000.), February, Issue 39, str. 29.

elitni oblik ovoga turizma, sve više dolazi do izražaja moderni koji karakteriziraju veliki brodovi i pristupačnost cijena za šire društvene slojeve.

Unatoč zbivanjima oko Somalije i piratskih napada na brodove, u 2008. i 2009. trend povećanja kapaciteta u ovom dijelu svijeta se nastavlja. Najbolji primjeri su Costa (Costa Europa plovi između Savone i Dubajja, te Victoria i Classica, koje će u 2010. biti zamijenjene Deliziosom i Luminosom, a plovit će također iz Dubajja) i Aida (s brodom Diva, koja plovi iz Dubajja, te Cara iz Bankoka). Također, Royal Caribbean u 2010. pozicionira brod Legend of the Seas na kruzinge iz Dubajja u razdoblju od siječnja do ožujka.⁷⁶

ZAKLJUČAK

Iako je brod za krstarenje sam za sebe destinacija, ipak svaki aranžman kružnog putovanja odnosi se na područje kojim on plovi. Geografska podjela kruzing-destinacija obilježava one geografske cjeline koje ih sa svojim turističkim obilježjima i specifičnostima predstavljaju. Uz prostorni čimbenik presudni utjecaj imaju vremenske prilike i zone, koje uz prirodne ljepote te kulturne i povijesne znamenitosti čine jedan od osnovnih obilježja svake destinacije.

Na temelju komparativne analize geografskih cjelina razvidno je da najveći udjel ima Sjeverna i Srednja Amerika, s 57 posto, zatim slijedi Europa, s 24 posto, i 16 posto ostatak je svijeta, dok tri posto čine brodovi bez angažmana. Najzastupljenije tržište je sjevernoameričko, s približno 11 milijuna putnika, te europsko, s oko 5 milijuna putnika krajem 2008. Nerazmjerno je to broju stanovnika i jer Europa ima više od 450 milijuna stanovnika, a Sjeverna Amerika 298 milijuna stanovnika. Ponuda i potražnja za kružnim putovanjima glavni je čimbenik koji određuje popularnost destinacije. Pozadina je i u popularnosti ovoga oblika turizma, u blizini destinacije, a u današnje vrijeme i ograničenost slobodnih dana takvih potencijalnih putnika.

Geografska podjela kruzing destinacija je važna za potencijalnog kupca aranžmana jer se aranžmani prodaju pod pojmom geografskih cijelina: kao Sredozemlja, Kariba, Aljaske, Zapadne obale Sjeverne Amerike i slično. Uz to je važno istaknuti kako su najpopularniji oni aranžmani koji traju tri do sedam dana ili oni od deset dana. Teško je pritom povezati međusobno destinacije jer postoji ograničenje vremena, i obično su to repozicijski kruzinci ili čak, rjeđe, krstarenja od 14 do 30 dana. Činjenica je također da su destinacije obično dovoljne same za sebe, što je rezultat dobrog planiranja itinerara. Kruzing destinacije imaju svoje sličnosti, ali i razlike. Neke su prepune povijesnim znamenitostima (Europa), a neke se odlikuju suncem i morem (Karibi), što daje raznolikost ponude. Tomu treba dodati različitost vremenskih zona, što pomažu da su brodovi zaposleni tijekom cijele godine.

⁷⁶ Cruise Industry news Quarterly: spring 2009., str.34.

Tendencije u ovoj vrsti turizma se mijenjaju. Najveći utjecaj i dalje imaju Karibi, koji su i kolijevka. Ovisno o kretanju potražnje za kruzingom u Europi i Aziji, kretat će se i razvoj njihova tržišta, što će povećati ponudu brodova u tim područjima, te povezano s tim i marketinška aktivnost na novim tržištima koja mora donijeti ponudu novih itinerara i pristupačnost cijena u usporedbi s drugim turističkim oblicima.

Ovo vremensko razdoblje obilježavaju gradnja velikih brodova do 5.000 putnika, kratki vremenski itinerari i traženje novih destinacija, kao Azije, Baltika i Sjeverne Europe. Treba imati na umu da i recesija u svijetu i nestabilnost u cijeni naftnih derivata imaju globalan utjecaj na razvoj turizma kružnih putovanja i njegovih destinacija u cjelini.

LITERATURA

Atherley, K. A. (2003.), *Cruise Industry – Related Challenges Facing Caribbean Destinations*, Document, Barbados port Authority

Ban, I. (1998.), „Svjetsko tržište pomorskih krstarenja (II)“, *Ekonomski misao i praksa*, Dubrovnik, god.7, br. 1.

Boniface, B., and Cooper, C. (2005.), *Worldwide destinations* (4th Edition), Butterworth Heinemann, Oxford

Burton, R. (1995.), *Travel Geography* (Second Edition), Pitman, London

Cruise Industry News (Fall, 2005.), *Destination Focus : Asia / Pacific*, New York

Cruise Industry News, (Spring 2006.), *Fleet deployment 2006*, New York

Cruise Industry News (Winter 2006./2007.), *Northwest: Double – Digit, Growth*, New York

Cruise Industry News, (Spring 2007.), *Cruise Holidays (2007.) Travel Trends Survey*, New York

Cruise Industry News (Spring 2007.), *Caribbean: Driving Business*, New York

Cruise Industry News (Spring 2007.), *2007 Cruise Holidays Survey, Destination Percentage*, New York

Cruise Industry News, (Summer 2007.), *Europe: Cruising Hot Spot*, New York

Cruise Industry News (Summer 2007.), *Demand Drives Development*, New York

Cruise Industry News, (Fall 2007.), Carnival Corporation: The world is our market, New York

Cruise Industry News, (Winter 2007.), West Coast: Rising to Occasion, New York

Cruise Industry News, (Winter 2007.), East Coast: Responding to Demand, New York

Cruise Industry News, (Spring 2009.), Demand and Revenues

Cruise Industry News, (Spring 2009.), Destination: Caribbean

Douglas, N. and Douglas, N. (2004.), *The Cruise Experience: Global and regional issues in cruising*, French forest, Pearson Education, Australia

Dowling, R. K. (2006.), *Cruise Ship Tourism*, CAB International, Cambridge

Dowling, R. K. (2006.), *ibid.*; Charlier, J. J. and McCalla, R. (2005.), A Geographical Overview of the World Cruise Market and its Seasonal Complementarities, Vol.1.,No.2.

Gibson, P. (2006.), *Cruise Operations Management*, Elsevier LTD., Burlington MA.

Gibbons, W. (2006.), *The Cruise Market and UK Perspective*, European Cruise Council

Global Information, Inc. (February 2007.), Cruises, U.S., Report

GP Wild. (International) Limited and BREA – Business Research and Economic Advisor (2007.), Contribution of Cruise Tourism to the Economies of Europe

Mancini, M. (2004.), *Cruising: A Guide To The Cruise Line Industry*, Second Edition, Delmar Thompson Learning, Los Angeles

Ocean Shipping Consultants (2007.), *The World Cruise Shipping Industry to 2020*.

Peisley, T. (1996.), *The World Cruise Ship industry to 2000*, Research report, Travel & Tourism Intelligence, London, UK

Rees, R. (1992.), *Mitchell Beazely's family encyclopedia of nature*, Mitchell Beazely, London, a prema Gibson, P. (2006.), *ibid*

Vojvodić, K. (2004.), *Pozicioniranje Dubrovnika na tržištu pomorskih krstarenja*, magistarski rad, PDS "Poslovna ekonomija u turizmu", Sveučilište u Splitu, FTVT Dubrovnik

Ward, D. (2004.), *Ocean Cruising and Cruise Ships 2004*, Berlitz Publishing, London

Wild, P., & Dearing, J. (2004a.), Caribbean stronghold, Lloyd's cruise International, (69)

Wild, P., & Dearing, J. (2004.), Rising stars, Lloyd's Cruise International

Wild, P., & Dearing, J. (2005.), High achievers, Lloyd's Cruise International

Internetski izvori

Caribbean Tourist Organization (January 2008), Latest statistics 2007, www.onecaribbean.org

Canevello, C. (2007.), Cruise and Tourism in Mediterranean – Latest Developments, Istituto Internazionale delle Comunicazioni, Genova, str.4., <http://www.iicgenova.it>

CLIA (2007.), South America cruises: vibrant cultures, natural splendors and some of the world's most Remote treasures, in comfort and style <http://www.cruisetrade.com/profiles.htm>

<http://www.cruise Critics.com/ports/article.cfm>

<http://www.cruisingbaltic.com>, Cruise Baltic Survey, July 2007.

<http://www.cruisingbaltic.com>, Cruise Baltic Market review 2008.

<http://www.cruisingbaltic.com>, Cruise Baltic Market review 2009.

<http://www.cruising.org/Press/overview2008/>

Dali, A. (2002.), Piracy attacks in the Malacca Strait 2002., <http://www.riskworld.com>

European Cruise Council Statistics (2006.), www.europeancouncil.com

FCCA (Florida- Caribbean Cruise Association), Cruise Industry Overview – 2007., Pembroke Pines, <http://www.f-cca.com>

<http://www.gpwild.com>

G.P:Wild (International) Limited and Bermello, Ajamill and Partners, Inc. (2002.), Metodology for MedCruise Port Evaluation & Mediterranean Market report, <http://www.medcruise.org>

ICCA (International Cruise Council Australasia), Media Release: Austalian Cruise passenger Numbers reach New record 2006.

<http://www.indec.mecon.ar> (Instituto Nacional de Estadística y Censos Argentina)

IRN research (Information, Market research and Consulting), Annual Cruisestat report, <http://www.irn-research.com>

<http://www.kabar-inan.com/pipermail/kabar-indonesia/2006-august/009182.html>

<http://www.legco.gov.hk/yr06-07/english/panels/es/papers/es0625cb1-1966-2-e.pdf>

Lloyd's Cruise International (February 2000.), Issue 39.

Marcussen, C., H. (2004.), The Baltic Sea Cruise Market 2003-2004, Center for regional and Tourism Research, Bornholm, www. CRT.dk

Medcruise (2005.), Cruising in the Mediterranean,
<http://www.medcruise.com>

<http://www.menareport.com>

<http://www.meta-tourism.com>

<http://www.mpa.gov.sg/industrydevelopment/imc/icc.htm>

Permal, S, (2005.), Piracy and Sovereignty of Malaysia in the Strait of Malacca, Maritime institut of Malaysia, [http:// www.mima.gov](http://www.mima.gov)

Port Canaveral (2005.), Cruising from Port Canaveral,
<http://www.portcanaveral.org>

Port Everglades(2005.), For travel professionals,
<http://www.sunny.org/travelagents/index.cfm>

http://www.puertobuenosaires.gov.ar/BA_AC_tarifasynormas.as

Puerto de Montevideo: Estadísticas, <http://www.anp.com>

<http://www.smarttravelasia.com/cruises.htm>

http://www.sydneyports.com.au/trade_services/cruising, Sydney Ports Corporation Annual Report 2006/2007.

Tourism related taxes (2006.), National Tourism Offices and as Caribbean Gold Book,
www.onecaribbean.org/information/documentdownload.php?rowid=4088

U.S.CLIA Economic Study (2006.), Port Authorities, MARAD and Business Research and Economic Advisor (BREA)

U.S.CLIA Economic Impact Study (2007.)

Ivica Benić, M. Sc.

Dubrovnik

E-mail: ivobenic@gmail.com

THE ANALYSIS OF THE WORLD'S FAMOUS CRUISE DESTINATIONS

Summary

Geographic distribution of the cruise destinations shows the range of cruise tourism in the world. This paper points out the basic characteristics of certain geographic units as cruise destinations, as well as their development and placement compared to other cruise destinations. The most important harbors are also analyzed using the passenger traffic indicators, as well as various investments in harbor infrastructure as a trend reflection of the cruise tourism development worldwide. The domicile of the passengers on the cruise travels as a part of the demand in certain world markets showing the range of boats offered by the most important cruise companies in different cruise destinations is also researched.

Key words: geographic segmentation, cruise tourism, cruise destination, tourist

JEL classification: L83